Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…й 1921 оной …21-hээ гарана. | № 142 (18465) | 1990 оной июниин 21, четверг | Сэн 3 мүн.

РАЙКОМОЙ ПЛЕНУМ БОЛОБО

КПСС-эй Кабанскын райкомой пленум боложо, эмхидхэлэй асуудал харагдаба.

Партиин райкомой нэгэдэхи секретаряар хүдэлжэ байhан В. И. Бачеевэй үгэhэн мэдүүлгэ хангажа, тэрэниие КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретариин, бюрогой гэшүүнэй уялгануудhаа пленум сүлөөлбэ.

КПСС-эй Кабанскын райкомой нэгэдэхи секретаряар, бюрогой гэшүүнээр урдань арадай депутадуудай Хэжэнгын районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшээр хүдэлжэ байhан **Виктор Гаврилович Котов** hунгагдаба.

Пленумэй хүдэлмэридэ КПСС-эй обкомой хоёрдохи секретарь К. А. Албашеев хабаадаа.

РОССИН ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ ТУХАЙ ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

…ийна конференци хүдэлмэрэз 1990 оной июниин …нэй 10 часта Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо …КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, КПСС-эй ЦК- …бюрогой Түрүүлэгшэ нүхэр **М. С. Горбачев** тэрэ-

…конференциин хүтэлбэрилхы зургаануудые: …е, секретариадые, редакционно болон мандатна …ые hунгаба.

…уудаа дэлгэрэнгыгээр хэлсэhэнэйнгээ hүүлээр …болон зүблэхэ зүйл баталагдана:

…ий байдал ба Россин Федерациин Коммунис пар…ийна тухай,

2. Партиин XXVIII съездын үзэмжэдэ табигдаха КПСС-эй ЦК-гай Платформын ба КПСС-эй Уставай проектнүүд тухай.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **Н. И. Рыжков** үдэрэй заседани дээрэ түрүүлэгшээр hууба. **М. С. Горбачевой** хэhэн «Россин ба бүхы ороной хуби заяанай түлөө харюусалгатайгаар» гэhэн элидхэлые конференцидэ хабаадагшад шагнаhан байгаа.

Удаань Россин партийна конференциин бэлэдхэлэй комитедhээ **И. П. Осадчий**, «КПСС-тэхи демократическа платформоhоо» **В. И. Лысенко**, «КПСС-тэхи марксис платформоhоо» **А. И. Колганов**, Россин коммунистнуудай эдэбхи үүсхэлэй съездhээ **В. А. Тюлькин** гэгшэд нэмэлтэ элидхэлнүүдые хэбэ.

Е. М. Ярославскиин нэрэмжэтэ Забайкалиин түмэр замэй Шэтын локомотивна депогой тепловозой машинист **В. И. Ладыгин**, КПСС-эй Мурманскын обкомой нэгэдэхи секретарь **С. Л. Серокуров**, Мордвагай АССР-эй Саранскын «Резинотехникэ» заводой парткомой секретарь **Н. Ф. Сульдяйкин**, Вологодско областиин Усть-Кубинска дунда hургуулиин директорэй орлогшо **Т. И. Ляпакова** гэгшэд зүбшэн хэлсэгдэжэ байhан асуудалнуудаар үгэ хэлээ.

Үдэшын заседани дээрэ элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэ үргэлжэлбэ.

КПСС-эй ЦК-гай секретарь, КПСС-эй ЦК-гай Россин бюрогой гэшүүн **Ю. А. Манаенков** түрүүлэгшээр hууба. КПСС-эй Саратовска горкомой нэгэдэхи секретарь, арадай депутадуудай городской Соведэй Түрүүлэгшэ **Г. В. Головачев**, КПСС-эй Ленинградска обкомой нэгэдэхи секретарь **Б. В. Гидаспов**, Приволжско-Ураалай сэрэгэй округой сэрэгүүдые командалагша **А. М. Макашов**, Калужска областиин КПСС-эй Обнинско горкомой нэгэдэхи секретарь **Г. И. Скляр**, Татарай АССР-эй А. М. Горькиин нэрэмжэтэ Зеленодольско заводой судна хабсаргагшадай бригадир **Е. И. Яркин**, КПСС-эй Кемеровскэ обкомой нэгэдэхи секретарь **А. Г. Мельников** элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаба.

ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭЛГЫН ХАРАА БОДОЛООР

…на конферен- …19-дэ Кремлиин …рдон соо хүдэл- … байгаа. …гай Генеральна …КПСС-эй ЦК-гай …ой Түрүүлэгшэ …н конференциие …конференциин …болон регламен- …«Россин ба …хуби заяанай тү- …гатайгаар» гэhэн …Россин бюро- …ээ. Тэрэнь газе- …ии комерто үг-

…комитедэй үмэнэ- …эхынь тула тү- …лэгшэ Н. И. Рыж- …ында үгэ үгэбэ. …а Коммунис …изациие эмхид- …даа парти бо- …абайдалда эса- …ческэ үйлэ хэрэг …үгэ хэлэгшэ тэм- …национальна хү- …йдалhаа Росси …ооноо гаргахын …эрадай зохёон …шадалые эл- …этигэл найдал, …олгохо байна. …оной январь hа- …түүхэтэ холбоо …үгэ хэлэгшэдэ …бэрхэшээлтэй …ые сэхэ хараха, …ой байха хэрэг- …Ленин «Партиин …гэhэн статья …hэн. Партимнай …хүшэр хүндэ …од байна. Пар- …ууд тохёолдоhон …ые тэсэбэритэй- …нягтаар ойлго- …эшэлhээ гараха …олохо ёhотой …Ильич тооло- …мэдүүлээ hэн. …заабари мү- …ы удха шанараа …аар. Советскэ …унис парти өө- …а организаци …журам тогтоо- …оторхи бэйдалаа …өө тохёолдожо …ээл түбэгүүдhээ …эрдэм ухаанда …ожэнүүдые то- …шухала. Тиигэбэл …итическэ манлай- …гэжэ ажалшад …охо байна.

…конференцидэ ха- …бэлэдхэлэй комите- …тын гуримтай та- …тиин хизаарай, об- …окружной коми- …нүүд өөhэдын- …дэдые тэрэнэй бү- …ууба. М. С. Гор- …түүлэгэ доро ЦК- …бюротой хамта ап- …хэрэгэгдэhэн бэ- …итедэй түрүүшын …тус конферен- …тнүүдые бэлдэ- …миссии болон хү- …рбэн бүлэг бай- …байгаа. Партиин …бюрогой гэшүүд …бүлэгүүдые, ко- …толгойлоо. Бэлэд- …эмхидхэлэй асуу- …шиидхэхэhээ гадна, …теоретическэ ба …асуудалнуудаар …дай hанал бодо- …ии байгаа. Гэбэ- …бэрхэшээл түбэ- …эбэ. Хүдэлмэриин …үүд хүтэлбэрилэг- …ЦК-гай Россин бю- …үгүйгөөр ажалаа

…ошын тоолоhоной …нэн түрүүн юу- …ойлогдоноб гэхэдэ, …артиие байгуул- …гэhэн асуудалаа …элбэриин удаан …орхой хараа бодол …үй байhанhаа бо- …республикын ком- …дура гутаhан, …дай зарим хубиие …hэн, маргуулhан

…дэ республикын, …байгуулха съезд- …эдэбхи үүсхэлэй …Куйбышевта, Ле- …Новосибирскдэ, …Свердловскдо, Рос- …иин бусад хото- …ожэ байгаа. Юрэн- …бүгэдэ партийна …үндэhэн шухала

асуудалнуудые дороhоо шиидхэхэ гэhэн түрүүшын hэдэлгэнүүд болобо. Россин коммунистнуудай эдэбхи үүсхэлэй съездын түрүүшын шата апрелиин hүүл багта Ленинградта болоо hэн. Партиие эмхидхэлэй талаар бүридүүлгын хүдэлмэриие зохилдуулан табихын тула эмхидхэлэй бюро hунгагдаhан байгаа. Съездын хоёрдохи шатада хэдэн политическэ тогтоолнууд, мэдүүлгэнүүд баталагдан абтаба. Бэлэдхэлэй комитедэй хүдэлмэриин бүлэгүүдэй дурадхалаар Ленинградта болоhон съездын эмхидхэлэй бюрогой түлөөлэгшэд документнүүдэй проектнүүдые бэлдэлгэдэ элсүүлэн хабаадуулагдаа. Энэнь манай хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдтэ hайнаар нүлөөлбэ. Тэдэнэр конференцидэ хабаадахын тула мүн лэ уригданхай. Социализм болон коммунис суртал hургаалнуудые батаар баримталхын түлөө тэмсэдэг партийна хүсэнүүдэй нэгэдэлые бэхижүүлхэ зорилготойгоор эдэ бүгэдэ хэгдэhэн байгаа.

Демократическа ба марксис платформонуудай үзэл бодолые баримталдаг нүхэдүүд бэлэдхэлэй комитедэй хүдэлмэридэ хабаадаба. Үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүдэй үедэ эдэ бүхы хараа бодолнууд хараада абтаа hэн.

Бэлэдхэлэй комитедэй гэшүүд партийна олониитын hанал бодолнуудые, хүсэл эрмэлзэлнүүдые элидхэлдэ зорюулагдаhан материалнууд соо гүйсэд харуулхые оролдоhон байгаа. Партийна организацинууд, бүхыдөө парти хододоо эдэбхи үүсхэлгүйдэнэ, үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтэдэ нүлөөлжэ шаданагүй, эсэстээ тэдэниие нэгэ замаар дабшуулнагүй гэжэ олонхи коммунистнууд КПСС-эй, илангаяа ЦК-гай Россин бюрогой хүтэлбэрилэгшэдые зэмэлнэ.

Коммунистнуудай hанамжын ёhоор, иимэ хүшэр хүндэ байдалда ороhон парти hаяар бүри ехэ бэрхэшээл түбэгүүдтэ дайрагдахадаа магадгүй.

Бэлэдхэлэй комитедэй, хүдэлмэри, коммунистнуудай эдэбхи үүсхэлнүүд, партийна организацинуудта боложо байhан хани халуун үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүд олониитэдэ мэдээсэлнүүдые тараадаг түбэй хэрэгсэлнүүдтэ удаан саг соо толилогдоогүй, харуулагдаагүй байгаа. Имагтал hүүлэй үдэрнүүдтэ «Советская Россия» болон «Правда» эмээндэ зарим тэды анхаралаа хандуулдаг болоо. Россин коммунистнуудай партиин байгуулалжа тухай, тэрэнэй үзэл сурталай үндэhэ hуури тухай, партиин нэрэ тухай үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүд болобогүй.

Бэлэдхэлэй комитедэй хүдэлмэриин дүнгүүдээр ленинскэ түхэлэй парти байгуулхын түлөө, социализмын ба коммунис хараа бодолой түлөө элидхэл хэхын тула материал бэлдэгдэhэн байгаа.

Партиин XXVIII съезд болотор Россин Компартиие эмхидхэн байгуулха шухала гэжэ коммунистнуудай диилэнхи олонхинь тоолоно.

Удаань үглөөнэй заседани дээрэ шиидхэгдэhэнэй ёhоор, делегадууд конференциин зүблэхэ зүйл тушаа нэмэлтэ элидхэлнүүдые шагнаба.

«КПСС-тэхи демократическа платформоhоо» С. Орджоникидзиин нэрэмжэтэ МАИ-гай доцент **В. И. Лысенко** үгэ хэлэбэ. Манай республикые hэргээхэ асуудал Россин хүн бүхэнэй hанаа зобооно, зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэнэ гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Тиимэhээ юушье хээhээ, ямаршье асуудал шиидхэбэл, нэн түрүүн Россида, бүхы орон дотор ямараар тоологдохо байнаб гэжэ хараада абаха ёhотойбди.

Советскэ Союзай Коммунис парти хубилган шэнэдхэлгын хэрэгые эхилhэн, аад, бодото дээрээ эдэ хэрэгүүдээ хойшонь татаhан бэйха юм. Мүнөө политическэ гүнзэгы ехэ бэрхэшээл түбэгүүдтэ ороходоо. КПСС ороной, мүн манай республикын хүн зоной зүгhөө үргэн ехэ дэмжэлгэеэ алдажа байнхай. РСФСР-эй арадай депутадуудые hунгалгын хүдэлмэридэ хабаадаа hэм. Олохон аудиторинуудта, илангаяа заводуудта би КПСС-эй гэшүүн гээшэ гүб, али үгы гү гэhэн асуудал түрүүлэн табигдадаг. Хэрбээ «Би коммунистби» гэжэ харюусаа hааш, зал соо шууяан гарадаг, «коммунистнуудые Соведүүдтэ hунгаhанай хэрэггүй, hунгахагүйбди» гэжэ хашхаралдадаг байна.

Дулдыданги бэшэ байдалтай болохо тухай РСФСР-эй Арадай депутадуудай нэгэдэхи съездын декларациие би дэмжэнэб, тэрэниие Засаг тухай декредэй үндэhэ hуурида табиха шухала гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.

Россин Компартиин съезд дээрэ түрүүшын хараа бодол мэдүүлэгдэhэн байгаа. Хубилган шэнэдхэлгэ хадаа социализмда харша, хүдэлмэришэдтэ эсэргүү политика болоно, ЦК партиин XXVII съездын шиидхэбэринүүдhээ хадуураа, КПСС-тэ демократиие үргэдхэхэ гэhэн шалтагаантайгаар тэрэниие усадхаха программа зохёогдожо байна. Бүтэмжэтэй hайн программа болгожо политическэ манлай болохо партида большевистскэ шэнжэ шанарыень hэргээхэээр дурадхагдаба.

КПСС-эй Центральна Комитет зарим тэды ондоо хараа бодол баримтална гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ. Тэрэнэй хүсэлэл оролдолгонууд урданай обкомуудтай, горкомуудтай, райкомуудтай үшөө нэгэ, арбан табадахи аппаратно-албан хойрог республиканска партийна организаци байгуулха талаар шэглүүлэгдэнэ. Зүгөөр энэнь шэнэ гаршагтай байха ёhотой.

Россин партконференциие бэлдэхэ үедэ «Демократическа платформо» хабаадуулагдаагүй гээшэ гэжэ үгэ хэлэгшэ саашань тэмдэглэбэ. Партийна аппарадай ба Ленинградай эдэбхи үүсхэлэй съездын түлөөлэгшэд бэлэдхэлэй комитедтэ гол түлэб хүдэлhэн байна.

«Демократическа платформын» хараа шугамые тэрэ найруулаа. Россин парламенттай хамта манай республикые hэргээжэ эхилхэ, РСФСР-тэ экономическа ба политическэ реформо эрид шууд ябуулжа шадаха, ашаг үрэтэй экономико, эрхэтэдэй социальна хамгаалалта, нацинуудай эблэрэл хангаха парти байгуулха гээшэ манай гол бодол мүн гэжэ тэрэ хэлэбэ. Россин эрхэтэдэй этигэл найдалда хүртэхын тула тус парти өөрынгөө политическэ онсо эрхэнүүдhээ hайн дураараа арсаха, зөөрингөө ехэхэн хубиие арад зондо hайн дураараа дамжуулха парти байха ёhотой. Парламентска бүтэдэ ниитын hунгалтануудта политическэ хүтэлбэридэ байха эрхын түлөө тус парти тэмсэхэ ёhотой. Парламентска парти гээшэ огто таарахагүй, муу парти гэжэ энэ ендэр дээрэhээ шагнажа байхада гайхахаар. Болбосоролто парламентска гүрэнүүдтэ хуулиар хоригдоhонhоо бэшэ бүхы партинууд парламентска байдаг гэжэ ямаршье политологто мэдэжэ.

Коммунис партиин бирахаяа болиhон, гэдэргэ татадаг үндэhэ hуурихаа арсаха тухай асуудал мүнөөдэр табиха шухала гэжэ hанагдана. Урда жэлнүүдтэ КПСС-эй соносходог байhан дэгэд хооhон зорилго бидэ табиха ёhогүйбди — гэжэ «Демократическа платформо» тоолоно. Нэгэл үзэл сурталай булюу байха, засаг тушаа партиин булюу эрхэтэй байха ябадалые усадхаха шухала. Тоталитарна партиин үндэhэ hууриhаа арсаха.

Гансашье хүлhэнэй хүдэлмэрилэгшэд, шадал багатай хүнүүд бэшэ, мүн дүршэл шадабаритай хүдэлмэришэн анги, зохёохы ажалтанай интеллигенци, кооператорнуудай, фермернүүдэй, арендаторнуудай түлөөлэгшэд шэнэ партиин социальна үндэhэ hуури болохо гэhэн бодомжо үгэ хэлэгшэ хэлээ. Энэмнай хубилжа байгаа ажабайдалда харюусамаар, үнэхөөрөө демократическа парти байха ёhотой. Манай партида иимэ арга боломжонууд бии гэжэ хэлэгдээ. Россин партийна конференцидэ хаража үзэгдэхэ документнүүдые «Правдын» ба «Совет Россин» ахамад редакторнуудта абаашажа үгэхэдэмни, тэдэнэй нэгэниинышье толило-доогүй hэн. Республика дотороо үнэхөөрөө нэрэ хүндэтэй Россин парти байгуулха хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ үргэлжэлүүлбэ. Энээнтэй хамта иимэ дурадхал оруулба. Энэ конференциие эмхидхэлэй болгохогүй, харин Россин коммунистнуудай парти байгуулха талаар хараа бодолнуудые гүнзэгыгөөр зүбшэн хэлсээд, коммунистнуудай зүбшэн хэлсэлгэдэ, магад, бүхэроссин референдумдэ тэдэниие дурадхахэ. XXVIII съездын hүүлээр Россин коммунис партиин эмхидхэлэй съезд hайнаар бэлдэхэ аргатай нютагуудай, элдэб платформонуудай түлөөлэгшэдhээ эмхидхэлэй комитет байгуулха шухала гэжэ тоолонобди гээд республикын коммунистнуудта хандажа болохо гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Баталан абтаха шиидхэбэринүүдтэ ехэ харюусалгатайгаар хандахые В. Н. Лысенко булталниие уряалба.

КПСС-тэхи марксистска платформоhоо МГУ-гай экономическа факультедэй ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ **А. И. Калганова** үгэ үгтэбэ.

Партида өөрыгөө зүрюулэн табихаяа, амяараа эмхи байгуулхаяа марксистска платформо найруулаа бэшэбди гэжэ тэрэ хэлэбэ. Бусад проектнүүд соо харуулагдаагүй гү, али хүсэд тодорхойгоор харуулагдаагүй асуудалнуудта коммунистнуудай анхаралые хандуулха зорилго урдаа табинабди. Мандаа айхабтар ехэ харюусалга тохоогдоно. Россин Федерациин ажалшадай этигэл найдалда хүрэжэ шадаха шэнэдхэгдэhэн компартиин байгуулагдахаа байhаниинь манай шиидхэбэринүүдhээ дулдыдаха гэжэ хэлэхын тула делегадуудта хандаhаб. Энэ зорилгые шиидхэхын тула хүшэр хүндэ байдалhаа гараха программа парти зохёохо зэргэтэй. Мүнөөнэй дэлхэйн бодото байдалда харюусамаар социализм ба коммунис ерээдүй тухай тодо ойлгомжонууд партиин гэшүүдые нэгэдүүлхэ зэргэтэй. Хүшэр хүндэ байдалhаа гараха программа мүнөө дээрээ дурадхагдаагүй гэжэ эрдэмтэн тоолоно. Соведүүдтэ экономическа засаг бодото дээрэнь олгохо хэрэгтэй гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Партиин байгуулгын ба ажал ябуулгын үндэhэ hуури тухай асуудалнууд саашадаа хаража үзэгдэhэн байгаа. Арад зоной hанаае зобоодог бүхы асуудалнуудые шиидхэхэ арга замуудые оложо шадаха байлгань партиин эмхидхэлhээ дулдыдаха ха юм. Коммунис парти нэгэн hаналтанай үнэхөөрөө hайн дуранай холбоон байха ёhотой. Партиин олонхиин дуугаар абтаhан зүйлнүүд дүүргэгдэхэ зэргэтэй. Гэхэ зуура, можо болон таhарха ябадалые буруушаанабди гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Партийна организацинууд нютагай асуудалнуудые өөhэдөө мэдээд шиидхэхэ зэргэтэй. Тэдэнэй шиидхэбэринүүдые хэншье болюулха ёhогүй. Олониитын элдэб эмхинүүд болон хүдэлөөнүүдтэхи хүдэлмэриие hайжаруулхаар.

КПСС-эй XXVIII съезд болотор РКП-гэй ЦК бүридхэхэ гэжэ олохон делегадуудай хүсэжэ байhыень ойлгоноб гэжэ тэрэ хэлэбэ. Гэбэшье программа ба устав тушаа политическэ түрүү партиин хараа шугамай эли болоходол, Центральна Комитедые hунгажа болохо гэжэ бодоноб. Дээдын зургаануудые түргөөр байгуулха, коммунис нүлөө ехэтэй политика зохёохын тула партийна хуралдаанай бүхы арга боломжые хэрэглэхэ гээшэ шухала. Тиимэhээ КПСС-эй XXVIII съездын hүүлээр конференциин хоёрдохи шатада РКП-гэй Центральна Комитедэй hунгалта үнгэргэхэн дээрэ. Гансал амяараа делегацинууд бэшэ, харин бүхы ороной коммунистнууд олон юумые ойлгожо элирүүлхэ аргатай байха зэргэтэй.

hаяхан Ленинградта үнгэрhэн «Россин коммунистнуудай эдэбхи үүсхэлэй съездын» хараа шугамые научно-үйлэдбэриин «Авангард» нэгэдэлэй парткомой секретарь **В. А. Тюлькин** найруулаа.

Бидэ КПСС-эй ямар нэгэн онсо платформо болоно бэшэбди гэжэ мэдүүлхые минии нүхэд дээлгаа hэн гэжэ тэрэ хэлэбэ. Россин Коммунис парти байгуулхын түлөө доодо шатаhаа эхилжэ шанга хүдэлөө эмхидхэхэ гээшэ «Россин коммунистнуудай эдэбхи үүсхэлэй съездын» зорилго байгаа. Юундэб гэбэл, жиирэй коммунистнуудай, партийна эхин организацинуудай, мүн бүхэли региональна, областной, районно партийна организацинуудай хандалгые түбэй зургаанууд дэмжээгүй байха юм. Имагтал КПСС-эй бүридэлдэ, имагтал ниитэ нэгэн программатайгаар, ниитэ нэгэн уставтайгаар, ниитэ нэгэн партийна билетэйгээр манай республикын коммунистнуудые нэгэдүүлхэ тухай хэлэгдээ hэн. Гэхэтэй хамта РКП-е байгуулха асуудал гансал эмхидхэлэй асуудалнуудаар дүүрэхэгүй гэжэ ойлгосотой. Имагтал Ленинэй суртал бодолой үндэhэ hуури дээрэ имагтал Коммунис парти эмхидхэхын түлөө энэ хүдэлөөн эхилhэн байгаа. Мүнөөдэрэй конференциие бэлдэhэн эмхидхэлэй комитедтэй бидэ үгээ хүсэд ойлголсожо, бүхы гол зүйлнүүдээр адли хараа шугамтай болообди гэжэ тэмдэглэхэ зэргэтэйб гэжэ үгэ хэлэгшэ ажаглаба.

Партиин зорилгые тодорхойлхо, юунэй тулада тэрэ байнаб, ажалшадые хайшань уряалнаб гэжэ тодорхойлхо гээшэ гол шухала. Арад зоной тэрээндэ этигэхэ, тэрэниие дэмжэхэ байhаниинь, тэрэнэй нэрэ хүндын дээшэлхэ байhаниинь эдэ бүгэдэhөө дулдыдаха бшуу.

Марксизмые хазагайруулагшадтай марксистнуудай ниитэ нэгэн байхын түлөө бэшэ, харин марксистнуудтай ниитэ нэгэн байхын түлөө тэмсэнэбди гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Хүл мүрөө алдаха ябадалые болюулха гээшэ Коммунис партиин мүнөөдэрэй гол зорилго мүн гэжэ тэрэ зааба.

«Соведүүдтэ бүхы засаг!» гэhэн уряае хэншье буруушаана бэшэ гэжэ үгэ хэлэгшэ саашань тэмдэглэбэ. Тэзд иимэ уряа найруулhан аад, ниитын эмхинүүдhээ дээдын зургаануудта hунгалтануудые партиин хүтэлбэрилэгшэд өөрынгөө ашаа туhада үнгэргэhэн байна бшуу. Парти өөрөө hунгалтын кампанида бэлдэгдээгүй байгаа. Бүхы шатын Соведүүдтэ партиин гэшүүдэй хэзээ хэзээнэйхиhээ олсор hунгагдаhанда баярлажа болохоор hэн бээз. Тэзд бодото дээрээ парти коммунистнуудаар дамжуулан Соведүүдтэ өөрынгөө хараа шугамые бэелүүлнэгүй. Тиимэhээ, тэрэнэй hанамжаар, бүхы шатын Соведүүдтэ партийна можонуудай заатагүй хүдэлхэ гээшэ мүнөөдэр шухала. Уставай шэнэ проект соо энэ зүйл харуулагдаха зэргэтэй.

Бидэнэй байгуулжа байhан общестовын хэлбэришэгүй тохорhон түхэл янза үгы гэhэн бодолые буруушаана бэшэбди гэжэ тэрэ үгээ үргэлжэлүүлбэ. Хүнгэн ба түргөөр бэелүүлэгдэхэ замуудые дурадхадаг хүнүүд политическэ мэхэшэд гэжэ КПСС-эй ЦК-гай секретарь нэгэтэ бэшэ тэмдэглэдэг. Тэзд өөрын хоёр-гурбан жэлдэ хубилган шэнэдхэлгэ бэелүүлхэбди гэжэ арад зондо найдуулhан хүнүүдтэшье тодорхойлолто үгэхэ ёhотойбди гэжэ hананаб. Эдэ болзорнуудынь хойшолуулагдаhан аад, найдуугануудынь дүүргэгдээгүй.

Экономическа политикын талаар манай съезд ямар нэгэн шанга хараа шугам баримталха гэжэ бодолоной хэрэггүй. Партиин уялганууд хубилжа гэhэн уряа доро социально-экономическа политика зохёолгоhоо зайсажа болохогүй тухай нэн түрүүн хэлсэгдэhэн байгаа. Хэрбээ иимэ ушарай болоо hаа, парти хэндэшье хэрэггүй. Тэзд партиин үмэнэhөө экономическа политикын эрид бэелүүлэгдэжэ байхада, бидэнэртэй, жиирэй коммунистнуудтай, юундэ хэншье зүбшэн хэлсээгүй гээшэб гэhэн асуудал зүбөөр табигдана. Парти захиржа, хаана хэн хэды шэнэзн юумэ үйлэдбэрилхэб гэжэ тодорхойлжо эхилхэ ёhотой гэжэ хэншьеб дахин уряална гэжэ хэлэгдэнэ бэшэ, харин үзэгдэжэ боломоор дүнгүүдэй түлөө харюусалга ямар политическэ эмхи өөр дээрээ даажа абахаб гэжэ эндэ хэлэгдэнэ.

Забайкалиин түмэр замай Шэтын локомотивна депогой тепловозой машинист **В. И. Ладыгин** үгэ хэлэлгые эхилээ. Манай конференци юу шиидхэхэ зэргэтэйб гэhэн асуудал табяад, РСФСР-эй Коммунис партиин байгуулагдаhан тухай соносхохо, хүтэлбэрилхы зургаануудые hунгаха зэргэтэй гэжэ хэлэбэ. hунгалтануудые КПСС-эй XXVIII съездын hүүлээр үнгэргэхэ дурадхалые тэрэ буруушааба. Бусад делегацинуудтал адли, өөрын хүтэлбэрилэгшэтэй болоод, Россин Компартиин делегаци съездэдэ ерэхэ ёhотой гэжэ тэрэ тоолоно. Забайкалиин олонхи коммунистнууд КПСС-ые дэмжэдэг гэжэ хэлээ. КПСС-эй болохоёо байгаа съездын зорилгонууд тухай хэлэхэдээ, ажабайдалаар табигдаhан асуудалнуудта тэрэ харюу үгэхэ зэргэтэй гэжэ делегат тэмдэглэбэ. Хубилган шэнэдхэлгын зорилгодоо хүрөөгүй байhанай түлөө партиин ЦК тоосохо зэргэтэй.

Партиин Мурманска обкомой нэгэдэхи секретарь **С. Л. Серокуров** энэ конференци тухай хэлэхэдээ, В. И. Ленинэй хэлэhэн үгэнүүдые hануулан, Россин коммунистнуудай үнинэй хүлеэдэг үйлэ хэрэг одоошье болобо гээшэ гэжэ мэдүүлээ. Саашадаа тэрэ Россин компарти байха гү, али үгы гү гэhэн асуудалда анхаралаа хандуулаа. Олон hанамжа дурадхалнуудые зэргэсүүлэн табяад, РКП байгуулагдаха ёhотой гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Тиихэдээ тэрэ КПСС-эй бүридэлдэ бусад союзна республикануудай компартинуудтай адли, КПСС-эй ниитэ нэгэ Уставай болон программына зорилгонуудай үндэhэн дээрэ ажал ябуулгаа эрхилхэ ёhотой гэжэ үгэ хэлэгшэ тоолоно. Россин ЦК-гай бүридхэлые байгуулха тухай элидхэл доторхи ёho гуримуудые делегат дэмжээ, бүри энэ шатадаа олоной дундаhаа шэлэжэ ЦК-е, Политбюрое, секретарьнуудые hунгаха шухала гэжэ тэрэ хэлээ.

Саранскын «Резинотехникэ» заводой парткомой секретарь Н. Ф. Сульдяйкинай хэлэhэнэй ёhоор парти дотор тохёолдоhон бэрхэшээлнүүд эхин партийна организациин үүргын доошолhонhоо эхитэй. Эхин партийна организаци бүхы юумэнhээ дулдыданги, ямаршье эрхэгүй болоhон. Тиимэ эмхидэ коммунист ганса гэшүүнэй түлбэри түлэхэ уялгатай, суглаанда хабаадаха эрхэтэй. Үгэ хэлэгшэ эхин партийна организациин ба тэрэнэй секретариин үүргые дээшэлүүлхэ тухай дүрим КПСС-эй Уставта оруулха гэhэн дурадхал оруулба. РСФСР-эй компартиин байгуулагдахатай хамта партийна шиидхэбэринүүдые дүүргэлтын хойноhоо хиналтые тодорхой болгохо, харюусалгыень дээшэлүүлхэ шухала гэжэ хэлэбэ.

Россин Коммунис партиие байгуулха тухай шиидхэбэри зүб, юундэб гэхэдэ, тэрэ РСФСР-эй бээе даанги байдалтай холбоотой гэжэ Вологодско областиин Усть-Кубинска дунда hургуулиин директорэй орлогшо **Т. И. Ляпакова** тоолоно. Партиин болохоёо байгаа съезд дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд хубилган шэнэдхэлгын жэлнүүдтэ хэhэн ажал тухайгаа тоосоо үгэхэ ёhотой гэжэ эхин партийна организациин коммунистнууд эрилтэ табина гэжэ делегат мэдүүлбэ.

Юундэ бүхы алдуунуудай түлөө харюусалгатай хүнүүд тодорхойлогдоногүйб? Юундэ парти үйлэ хэрэгүүдhээ ходо ходо гээгдэнэб? Ашаг үрэ түгэс хүдэлмэри ябуулха эрдэмээр батадхагдаhан урид харалга үгы гээшэ гү? Мүнөө дээрээ хэрэг хэлэhэн үгэ хоёр алгасалдана, hайн шиидхэбэринүүд абтаад бэелүүлэгдэнэгүй. Энээнhээ болоно партиин нэрэ хүндэ унана.

РКП байгуулхадаа, эдэ бүгэдые анхаралдаа абаха шухала, хүн тээшэ нюураараа хараха, гансал засагай түлөө тэмсэхэ бэшэ, ажал хэрэг тухай бодомжолхоор саг ерээ. Ниитын олон hанал бодолтой, политическэ партинуудтай хэлсээнэй харгы зам бэдэрхэ, арад зоной ажана байдалые hайжаруулхын тула хүсэеэ нэгэдхэхын тула hанал бодолой политическэ удхааараа ондо ондоо байжа болохые анхарха. Тиихэдээ коммунис үзэл сурталhаа арсажа болохогүй, парти дотор тусхайта ёhoop эмхидхэгдэhэн бүлэгүүдые тэсэжэ болохогүй.

Хүдөө нютагта партийна хүдэлмэри ябуулха асуудалнуудта үгэ хэлэгшэ анхаралаа ехээр хандуулаа. Хүдөөгэй ажалшадай ажаhуудалда ушардаг бэрхэшээлнүүд, соёлой, гэгээрэлэй гээгдэнги байдал, залуушуулай асуудалнуудта hанаа амараар хандадаг ушарнууд тухай делегат сэдьхэлээ зобон хэлэhэн байна. Общество дотор жаяг зарашамай талаар hандаралгые олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд зорюута бэлдээ гэжэ тэрэ гэмнэбэ.

Үдэшын заседаниие КПСС-эй ЦК-гай секретарь **Ю. А. Манаенков** хүтэлбэрилөө.

Өөрынгөө миллион шахуу хүн зонтой хотын коммунистнуудай захяае КПСС-эй Саратовска горкомой нэгэдэхи секретарь, арадай депутадуудай городской Соведэй түрүүлэгшэ **В. Г. Головачев** иигэжэ найруулба: Бүхэроссин партийна конференциие РСФСР-эй коммунистнуудай учредительнэ съезд болгожо баталха. Энэ хадаа РСФСР-эй арадай депутадуудай нэгэдэхи съезд дээрэ абтаhан бээе даанги байдал тухай декларацитай нэгэ адли удхатай, мүн баhа СССР-эй Федерациин Соведэй ээлжээтэ заседани дээрэ бээе даанги социалис гүрэнүүдэй холбоон тухай СССР-эй Президент М. С. Горбачевой соносхоhон гуримтай адли удхатай. Нүгөө талаараа республикын гүрэнэй байгуулгын шэнэ бүридхэлдэ партийна политическэ бүридэлгэ адлирхуу байха ёhотой. Энэл ушарта үйлэ хэрэгүүдтэ партиин нүлөөн даамай, нүгархай байха. Хүн зоной ажабайдалда дүтэрхы болохо байна.

Бүхы хүн түрэлтэнэй дэбжэлтын мүнөө үеын түйлалтануудта үндэhэлжэ шэнэлэгдэhэн социализм ба коммунис холын хараа зорилго Россин компартиин зорилгонууд байха ёhотой. Тиимэ ушарhаа ниитын бүхы хүдэлөөнүүдые ба нэгэдэлнүүдые холбохо, социализмын хэрэгтэ үнэн сэхэ, марксизм-ленинизмдэ зохёохы ёhoop хандадаг хүсэнүүдые нэгэдхэн элсүүлжэ, РСФСР-эй болон бүхы ороной урда байhан хүшэр хүндэ асуудалнуудые шиидхэлгэдэ шэглүүлхэ тактика зохёогдохо ёhотой.

Элдэб янзын шэглэл баримталагшадай дундахи арсалдаае зайсуулжа, арад зоной болон олонхи коммунистнуудай дэмжэлтэдэ хүртэхэ шэглэл олохо гээшэ конференциин гол зорилго гэжэ КПСС-эй Ленинградска обкомой нэгэдэхи секретарь **Б. В. Гидаспов** мэдүүлээ.

Россин компарти союзна республиканудай компартинуудай дунда эгээн эрид шиидэнги урагшаа эрмэлзэлтэй байха зэргэтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Тиимын түлөө үни хада хуушарhан hанамжануудhаа арсаха, үни хуушарhан уряа лозунгнуудые түүхын абдарта тушааха хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Россин компартиин эрид шиидэнги үүсхэлынь ажабайдалай бүхы hалбаринуудта эли тодо байха ёhотой, нэн түрүүн союзна республиканууудай хоорондохи шэнэ ёhоной харилсаануудые тогтоолгодо хабаадаха ёhотой.

Конференциие учредительнэ съезд болгохо, тэрэ съезд дээрэ шэнэ компартиин секретариадые, тэрэнэй ЦК-гай гэшүүдые hунгаха гэhэн дурадхал үгэ хэлэгшэ дэмжээ. Центральна Комитедэй бүридхэлдэ гол түлэб хүдэлмэришэд ба тараашадай, инженернэ-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй, зохёохы ажалай интеллигенциин түлөөлэгшэдые hунгаха шухала. ЦК-гай бүридхэлдэ эхин партийна организацинууд болон жиирэй коммунистнууд үргэнөөр түлөөлэгдэхэ зэргэтэй.

Общестовын бүхы бүридхэлнүүдhээ уг удхаараашье, түхэл маягаараашье арми болон флот гүрэн түрын эгээн тодорхой hүлдэнүүдынь мүн гээшэ гэжэ Приволжско-Уралай сэрэгэй округой командалагша **А. М. Макашов** мэдүүлбэ. Гүрэн түрэеэ үндэhөөрнь hандаргаха хүсэлтэй хүнүүд Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые, МВД болон КГБ-е муушалжа эхилнэ. Арбатовууд, коротичууд, собчагууд, гельманууд, Егор Яковлевтал адлирхуу хүнүүд, эндэ бодоод, «бидэндэ арми хэрэггүй, Зэбсэгтэ Хүсэнүүдшьегүй байжа шадахабди» гэжэ сэхыень хэлыт. Дайн болохогүй гэжэ лаб найдуулыт. Ямаршье хёморолдоо тулалдаанай болоо hаа, хэнэй тэмээр бута сохигдобо гээшэбибди гэжэ арад зон мэдэхэ ёhотой бшуу.

Харин хёморолдооной, дайн сэрэгэй боложо магадгүй байhые өөhэдөө оршон байдалhаа харыт. Варшавска нэгэдэлэй үгы болоhон хойно НАТО-гай бүлэгые бэхижүүлхэ гээшэ хайшааб? Германи нэгэдэжэ байна, НАТО-гай гэшүүн боложошье магад. Алас Дурнада Япон шиидхэхы хүсэн болжо байна. Тиин гэхэдэ манай эрдэмтэд бидэндэ хэншье добтолхогүй гэжэ дабтаhаар. Арми болон флот Союздашье, Россидашье хэрэгтэй байхал.

Манай парти ямар байха ёhотойб? КПСС-эй Обнинска горкомой нэгэдэхи секретарь **Г. И. Скляр** энэ асуудалда иигэжэ харюусана. Гүнзэгы демократическа шэнжэтэй, өөрөө өөрыгөө хүтэлбэрилдэг политическэ эмхи байха зэргэтэй. Парти өөрыгөө шүүмжэлхыгээр сэгнэхэ, алдуу эндүүнүүд тухайгаа үнэн сэхээр хэлэдэг байха ёhотой. Эдилгэ абажа, засаг өөрынгөө ашаа туhада хэрэглэжэ, жаяг зарашамай ёho гуримуудые эбдэжэ, партиин нэрые хухалhан хүнүүдhээ тэрэ өөрыгөө сэбэрлэхэ ёhотой. Олон шашаг үгэhөө, хэhэн хэрэг хэлэhэн үгэ хоёрой ходо ходо алгасалдадаг ушарhаа эмшэлүүлхээр саг ерээ.

Татариин Зеленодольско А. М. Горькиин нэрэмжэтэ заводой судна хабсаргагшадай бригадир **Е. И. Яркин** өөрынгөө предприятиин коммунистнуудай хараа бодолые тон тодорхойгоор мэдүүлбэ: хүдэлмэришэд — Россин компартиие байгуулгын түлөө. Тиихэтэйгээ хамта партиин нэгэдэлые саашадаа сахихын түлөө бүхы компартинуудые КПСС-эй республиканска партийна организацинууд гэжэ нэрлэхэ гэhэн дурадхалтайгаар XXVIII съездэдэ хандахые дурадхаба, тиихэдээ организаци бүхэндэнь бээе даанги байдалынь хангагдаха ёhотой.

Парти мүнөө тон хүшэр хүндэ оршон байдалда оронхой гэжэ КПСС-эй Кемеровскэ обкомой нэгэдэхи секретарь **А. Г. Мельников** хэлэбэ. Энээндэ шалтагаанууд үсөөн бэшэ. Шэнэ обществые байгуулгын Ленинэй үнэн сэхэ замhаа хазагайржа хэhэн алдуунууд, сталинизмын жэлнүүдтэ арад зондо эсэргүү хэгдэhэн хүшэр хүндэ гэмтэ ябадалнууд мүн болоно. Эндэ жаяг зарашамай талаар доройтолго, эдилгэ абаха ушар, бэ социальна үнэн зүб бэшэ ябадалнууд хүгжэлтэгүй зогсоhон жэлнүүдтэ миин ганса партиин олон гэшүүдые бэшэ, тэдэнэй тоодо хүтэлбэрилхы бүлэгүүдтэ нэбтэрhэн байгаа.

Олониитын политическэ ухаан бодолой хүгжэлтэ hүүлэй жэлдэ эрид ургаа. Энэнь партида, коммунис бүхэндэ шэнэ эрилтэ табиха. Таарамжатай зохид оршон байдал ошон ошобо. Захиржа, уряалжа, хүн зониие эрид эрьюулхэнь хүшэр болоо. Тэдэниие этигүүлхэ, өөрөө этигэхэ, ябууд дундаа hураха эрилтэ табигдана.

Июниин 21-дэ конференциин хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ.

Конференциин делегадууд тэрэл үдэшэндөө В. И. Ленинэй Мавзолейдэ гүрлөө сэсэг табиба.

(ТАСС).

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ

ӨӨРЫНГӨӨ ҮҮРГЭ ДҮҮРГЭХЭ

Профсоюзуудай бэелүүлхэ зорилгонууд гэхэдэ, гэр байра, путёвконуудые хубаарилга, ажаһуудалай асуудалнуудые шиидхэлгэ гансата толгойдо ороно. Соёлойшье асуудалнууд баһал оролсодог. Үнэн дээрээ профсоюзуудай дүүргэхэ гол үүргэнь ондоо юм. Юунэй түлөө профсоюзууд байгуулагдаа һэм? Тэрэнэй түрүүшын үүргэ гэхэдэ, хүдэлмэришэдэй эрилтэ хангаха ябадал болоно. Энэ үүргэеэ һүүлэй жэлнүүдтэ дүүргэхэеэ болишоо.

Профсоюзуудай органуудта үни удаан саг соо хүдэлөөб. Тиимэһээ ажалшадай гол шухала эрилтэнүүд гэхэдэ, үнэн сэхээр хүдэлжэ, тэрэнэйнгээ түлөө салин зүбөөр абаха хэрэг болодог. Хүн бүхэн үнэр баян, юумээр дутангүй ажаһуухые оролдодог. Теэд мүнөө хүдэлмэришэндэ элдэб юумэнэй түлөө һанаагаа зобонгүй, аша үрэтэйгөөр, үнэн сэхээр хүдэлхэ арга үгтэнэ гээшэ гү? Үгы даа. Сэхыень хэлэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, хаанашье гүрэнэй юумэндэ хайша хэрэгээр хандаха, ажал эмхидхэжэ шадахагүй ушарнууд дайралдана. Шиидхэгдээгүй асуудалнууд предприяти бүхэндэ бии. Эдэ бүгэдые хүдэлмэришэд лэ гол түлэб бэе дээрээ даажа абадаг байха юм. Тэдэнэр хүдэлмэриин сагһаа үлүү хүдэлхэ, һарын һүүл багаар амаралтын үдэр ажаллаха баатаи болоно.

Энэ талаар манай профсоюзай организаци юумэ хэнэгүй гэхын аргагүй. Хүдэлмэриин сагһаа үлүү саг соо хүдэлһэн ушарнууд саг үргэлжэ зүбшэгдэжэ байдаг. Профкомуудай заседанинууд дээрэ хүтэлбэрилэгшэд саг үргэлжэ тоосодог. Гайхалтайнь гэхэдэ, зарим ушарта хүдэлмэрилэгшэд өөһэдөө иимээр хүдэлхые оролдодог. Юуб гэхэдэ, сагһаа үлүү хүдэлһэнэйнь түлөө тэдээндэ ехээр мүнгэ түлэнэ ха юм. Мүнөө үедэ хүдэлмэриин саг соо олоһон мүнгэниинь хүнүүдые ханганагүй.

Гэхэтэй хамта һүүлэй үедэ хүдэлмэришэдэй байдал муудажа байна. Ороноймнай экономико тон хүндэ байдалдэ оронхой. Иимэ байдал һайжаруулхын түлөө экономикын аша үрэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Элдэб гаргашануудые, шадаал һаа, бага болгохо шухала. Энэмнай саг зуурын хэрэг бэшэ. Харин удаан саг соо бэелүүлэгдэхэ болоно. Хоёрдохёор, юумэнэй үнэ сэнгэй дээшэлжэ байһан ушар хүнүүдэй һанаае ехээр зобооно. Энэ хадаа хүдэлмэришэдэй байдалда ехэ нүлөө үзүүлхэ байна. Тэдэнэй олзо оршо доошолуулжа болохогүй. Хүдэлхэ хүн үгы болошохо байна ха юм.

Хүтэлбэрилхы органууд салингаа улам дээшэлүүлжэ байна. Тэдэнэр өөһэдынгөө байдалай түлөө оролдоно. Тиихэдэнь хүдэлмэришэдтэ, илангаяа, хэһэн юумэнэйнгээ түлөө салин абадаг зондо «худал» нормо табигдана. Энээнэй хэн һаһаа эхитэйе хүнүүд һайнаар мэдэнэ. Юуб гэхэдэ, энээнэй саана хүсэ ехэтэй захиргаан байна ха юм. Тэрэ дээрэһээ буулгагдаһан түсэб ямаршье аргаар һаань дүүргэхые оролдоно.

Ушар иимэһээ профсоюзууд мүнөө өөрынгөө үүргэ дүүргэжэ шадаха гээшэ гү? Сэхэ харюу үгэхэнь бэрхэтэй. Юуб гэхэдэ, тэрэ захиргаантай аргагүй нягта холбоотой гэхэ гү, али ниилэшэнхэй. Тиимэһээ захиргаанай урдаһаа юумэ хэлэдэггүй, зүрилдэһэн шиидхэбэри абадаггүй байха юм.

ВЦСПС-эй XI пленум энэ талаар эрид шанга хэмжээнүүдые абаа. Энээнине хүтэлбэри болгохые оролдонобди. Профсоюзуудай хүдэлмэри эрид хубилган шэнэдхэжэ, тэдэниие зоной аша туһые хамгаалгада шэглүүлээгүй һаамнай, хүдэлмэришэд профсоюзуудһаа буруу харахаяа байнэ.

Минии һанахада, профсоюзууд өөһэдынгөө нэрэ хүндые дээшэлүүлхэ аргатай. Хүдэлмэришэдэй эрхэнүүдые хангаха шадалтайшье. Тиимэһээ тэдэнэр өөһэдынгөө уялгата эрхэнүүдые гүйсэд хэрэглэхэ, захиргаанай үгэ соо ябахагүй, өөрын бодолтой, өөрын шиидхэбэри абажа, тэрэнээ эрид шууд бэелүүлхые оролдохо ёһотой.

Тэрэшэлэн ажалша коллективүүдэй советүүд тухай нэгэ хэдэн үгэ хэлэхэ һанаатайб. «Дээрэһээ» байгуулагдаһан эдэ мүнөө үедэ коллективэй хүтэлбэрилхы бодото хүсэн боложо шадаагүй байһаар. Тэдэнэй бэелүүлхэ үүргэшье мүнөө болотор һайнаар элирүүлэгдээгүй. Гол түлэб профсоюзуудай, бусадшье ниитын эмхинүүдэй үүргэ дүүргэнэ. Минии һанахада, ниитын эмхинүүдэй, илангаяа профсоюзуудай үүргэеэ бодотоор, аша үрэтэйгөөр дүүргэжэ байбал, ажалша коллективүүдэй советүүдые байгуулһанайшье хэрэггүй. Юрэдөө, саашанхи ажабайдалнай харуулна бээз. Мүнөө дээрээ тэдэнэр гансал саарһан дээрэ байгуулагдаад байһаар.

Ямар тобшолол хэлтэйб гэхэдэ, профсоюзууд мүнөө үедэ өөрынгөө бэелүүлхэ сэхэ уялгануудые дүүргэхэ ёһотой. Тэрээнгүйгөөр тэдэ бодото үндэр нэрэ хүндэеэ бусаажа шадахагүй. Бүхы хүдэлмэриие мүнөөнэй эрилтэнүүдээр хубилгажа, манай байдал һайжаруулха хүсэн болохо зэргэтэй.

М. БОЛОНЕВ,
«Бурятстрой» нэгэдэлэй үйлэдбэриин-технологическа комплектациин управлениин профкомой түрүүлэгшэ.

АНХАРАГТЫ: ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛ

Промышленна үндэһэ һуури дээрэ залуу хонидые нэгэ газарта олоор байлгаад харууһалха Хакасиин түрүү дүй дүршэлтэй Хориин районой Үдын совхозой бүлэг хонишод, мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд танилсажа ерээ һэн. Энэ бүлэгые ажахын директор Ц. Ж. Ширапдоржиев хүтэлбэрилһэн байгаа. 1987 ондо тус совхоз энэ технологиинь өөһэдтөө хэрэглэжэ эхилһэн байна. Тиихэдээ залуу түлгэ хонидой томодхогдоһон комплекснууд байгуулагдаа бэлэй. 1988 оной январь һарада энэ ажахын бааза дээрэ түрүү технологиин дүй дүршэлтэйнь танилсаха талаар хонидые үсхэбэрилдэг колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй хабаадалгатайгаар республиканска суглаан-семинар үнгэргэгдэһэн юм.

Түрүүшынгээ жэлдэ Хакасиин технологёор хүдэлдэг комплексын коллективүүд ажал дээрээ һаала амжалта түйлажа шадаа һэн. Залуу хонидые харууһалдаг комплекснуудай ашаг үрэнь 3,4 дахин дээшэлһэн байха юм. Мүнөө бидэ тус совхозой Б. Д. Самбаевай хүтэлбэрилдэг комплексын ажал хэрэг тухайнь хөөрэхэ хүсэлэнтэйбди.

ҮДЫНХИДЭЙ АРГЫЕ ХАЛАН АБАМААР

Анхан энэ бригада эмхидхэгдэхэдээ, хоёр мянгаад эрэ хурьгадые хонишод харууһалаа юм. 1983 оной намарынь бултыень гүрэндэ худалдахадаа, хонидоо хүндэ шэгнүүртэйгээр тэдэнэр тушааһан байна. Тиигээд тэрэл жэлдээ 4000 толгой эмэ түлгэ болон зуһагуудые хонишод даажа абаба. Эдэ малаа һаала гэрзэ хоролтогүйгөөр ондо оруулжа, нэмэлтэ шэгнүүр абаха ба нооһо хайшалха даабаринуудые үлүүлэн дүүргэһэн габьяатай. Жэшээлхэдэ, бригадын гэшүүд нёдондо жэлдэ толгой бүриһөөнь 4,5 килограмм нооһо хайшалжа абаһан байна. Һүүлдэнь эдэнэр эмэ зуһагуудаа ажахынгаа суута хонишон Ажагай Алдар Солын гурбан шатын ордено Г. М. Бимбаевта дамжуулан үгэһэн, үлэгшэ 500-гаад зуһагаа ерэхэ жэлдэ өөһэдөө түрүүлхэ гэжэ шиидэһэн байха юм. Энэ дурадхалыень совхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд халуунаар дэмжээ һэн. Иигэжэ Баир Самбаевай даадаг бригадын гэшүүд бүхыдөө 2000 толгой хонидые харууһалжа, энэ жэлэй үбэлжэлгые гэмгүй һайнаар үнгэргэбэ. Тэдэнэр мүнөө 500 толгой эхэ хонидые, 1500 толгой эмэ зуһагуудые даажа байна.

1989 ондо хонишод ажалдаа һаала бараг үрэ дүнгүүдые түйлэһэн байха юм. Гусхайлан хэлэбэл, толгой бүриһөөнь дундаа зэргээр 4,5 килограмм нооһо хайшалжа тушаагаа, бүхыдөө 200 гаран центнер нэмэлтэ шэгнүүр абаа бшуу. Иигэжэ бригадын гурбан гэшүүн бүхэн жэлэй туршада 48,7 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилһэн байна.

Байгша ондо тэдэнэр зуун эмэ зуһаг бүриһөө 90 хурьга абаад, гэрзэ хоролтогүйгөөр түлжүүлжэ ябана. Иигээд удахагүй нооһо хайшалалга эхилхэнь. Томодхогдоһон бригадын гэшүүд эхэ хонин бүхэнһөө дундаа зэргээр 4,2 килограмм, эмэ зуһаг бүхэнһөө 4,1 килограмм нооһо хайшалжа тушаахаар хараална.

Энэ бригадада мүнөө Баяр Дашидондокович Самбаевтай суг хамта тэрэнэй дүүнэр Аюр, Намжил, Баир Майдаруевич Цыдыпов гэгшэд ажалладаг юм.

— Иимэ дүрбэн хүн байгша оной түл абалгые һаала эмхитэйгээр үнгэргэбэбди. Энэ үедэ хүшэрхэн байгаа. Эмэ зуһагуудаа хоёр тээшэнь гаргажа адуулха хэрэгтэй һэн. Эхэ хонидоо түрүүлхэ шухала. Хайшаашье таһара ондоо хүн байхагүй. Юрэдөө, шадаха соорэхоор үбһэ тэжээл, таһалжа үгөө һэн,— гэжэ бригадир харюусана.

— Хоёр газарта үбэлжэдэг болоно гэсшэ гүт?

— Тиимэ. Эхэ хониднай Зүүн-Хэсууртайн адагта үбэлжэдэг. Эмэ зуһагуудаймнай буусань эндэһээ тиимэ холошье бэшэ Тудхалтын үбэртэ болоно. Хоёр тээшээ ябаад, ажалладаг зомди даа,— гэжэ Баир Майдаруевич мэдүүлнэ.

— Эдэ нохойнуудтнай хонидые адуулдаг гү?— гэжэ набтархан аад, һаглагар үһэтэй харэ нохой хараад, һонирхон асуубабди.

— Һурхэй нохойнууд болонхой. Түрүүн Ставрополиин хизаарһаа 15 нохой асарһан юм. Мүнөө хоёрынь үлэнхэй. Хонидые тогтоохо англо-венгриин үүлтэрэй нохойнууд болоно,— гэжэ Аюр Дашидондокович тэрэнээ мээхэйгээр эльбэхэ зуураа харюусаха юм.

Һүүлдэнь совхозой директор Ц. Ж. Ширабдоржиевтай уулзажа, ажахын экономикодо Хакасиин технологиин ямар ашаг олзо оруулжа байһаарнь һонирхоһон байнабди.

— Нэн түрүүн кадрнуудай асуудалые шиидхэжэ шадааб-ди. Урдандаа хурьгадаа эхэһээнь һалгаахадаа, хонишодые бэдэржэ, ехэл зобогшо бэлэйбди. Гушаад хонишод тиихэдэ хэрэгтэй болодог һэн. Хаанаһаа эдэ хүнүүдые олохо байгаабши? Тииһээ тиитэрээ хонин ажалда дүй дүршэлтэй хүнүүд хэрэгтэй байгаа ха юм. Хоёрдохёор, экономическа талаар байдалнай һайн тээшээ хубилжэ эхилээ,— гэжэ Цыремпил Жигжитович тайлбарилна.

Ажахын хүтэлбэрилэгшын хэлэһые зүбөөр ойлгохын тула иимэ асуудал өөһэдтөө табяад үзээл даа. Нэгэ хонишон мянгаад толгой хонидые харууһалжа шадаха гээшэ гү? Урданайнгаа онол аргаар һаа, шадахагүйл хэш. Юрын 500-аад толгой хонидые харууһалдаг бригадада адагынь хоёр-гурбан хүн ажаллана. Харин Хакасиин онол арга эдэ шухала асуудалнуудые шиидхэжэ шадаха бшуу.

— Эмэ түлгэнүүдые харууһалдаг Е. Д. Банзаргашеевагай томодхогдоһон бригадын 4 гэшүүн 2400 толгой залуу хонидые даажа абаһан байна. Эдэнэр нёдондо жэлдэ бригадаараа 207 центнер шэгнүүр абаха һаа, харин тэрэнээ 275,8 центнертэ хүргөө һэн. Үнгэрһэн жэлдэ 75,5 центнер нооһо хайшалха хэлсээгээ 10 центнерээр үлүүлһэн байха юм. Энэ бригадын гэшүүдэй жэлэй туршада түлгэ бүхэндөө 22,84 түхэригэй гаргаша хээ һаань, юрын ажахын хонишод тэрэнээ 27,56 түхэригтэ хүргэһэн байна. Томодхогдоһон ажахын түлгэ бүхэн аяар 32,17 түхэригтэй сэбэр олзо оршо оруулһан гэхэ гү, али юрын отарынхида орходоо 22,88 түхэригөөр дээшээ ашаг олзо абаа,— гэжэ Ц. Ж. Ширабдоржиев хэлээ һэн.

Зүб лэ даа. Иимэл онол аргын ашагтай байһыень мэдэжэ, зүбөөр сэгнэлтэ абаһан энэл районой «Георгиевский» совхозой хонишодой мүнөө Хакасиин түрүү технологи өөһэдтөө үргэнөөр хэрэглэжэ эхилһэниинь һайшаалтай. Саашадаа хориинхидай энэ түрүү онол аргада түшэглэн, амжалтатайгаар хүдэлхэнь дамжаггүй.

Хориин район.

Д. ДОНДОКОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: комплексын хурьгалһан эхэ хонид тэжээлээ эдижэ байна; бригадын гэшүүн Аюр Самбаев хони адуулдаг нохойтоёо.

М. ХАМАГАНОВАЙ фото.

АНА-МАНА СОХИСОЛДООД ЛЭ...

Манай Загаһатын совхоз үүлтэртэ хонин ажал эрхилдэг ажахы һэн тула аймаг, республика соогоо дашьье адаг болоно, һүүлдэ шагтагалдашоогүй, жэлһээ жэлдэ һаала урагшаа дэбшэжэ ябадаг.

Мүнөө түсэб дүүргэхын тула ажалшаднай шадалаа, хүсэл бодолоо элсүүлэн, эдэбхитэйгээр хүдэлнэ. Эхэ хонидоймнай отарэнуудай хонишод сооһоо табан бүлэ 100 хонин бүриһөө 100-һаа дээшэ хурьгадые абаад, урагшатай харууһална. Тэдэнэй тоодо «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордено, «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медальда хүртэһэн Екатерина Хандуевна Пинтеева наһанайнгаа нүхэр Михаил Махасович Шалуевтай хамта 100 хонин бүридэ 116 хурьга абаа.

Б-Ш. ДОНДОКОВ.

КАБАНСКЫН РАЙОНДО:

ТҮМЭР ЗАМШАДАЙ ОРОЛДОЛГООР

Ашаанай, пассажирска поезднууд Мысовая станцяар таһалгаряагүй гарадаг юм. Составуудые саг соонь угтажа, саг соонь эльгээхын тула станциин хүдэлмэрилэгшэд туха сүлөөгүй ажаллана.

Байгша оной түрүүшын кварталда Мысовойн түмэр замшад 180 вагондо ашаа тээхэ һаа, 316-да, 543 вагонһоо ашаа буулгаха һаа, 572-һоо буулгаһан байна. Ашалга-буулгалгын үедэ вагонуудай миин байха саг нилээн хоророгдоо.

Социалис мүрысөөнэй дүнгүүдэй квартталай хугасаада гаргагдадаг тула нэгэдэхи кварталда илаһан коллективүүдые нэрлэмээр. Станциин дежурнанууд Л. В. Болдыревагай, А. В. Свекилевич гэгшэдэй халаанууд бултанай дундаһаа шалгараа һэн. Гэбэшье апрель һараһаа эхилээд А. С. Бабинагай, Л. Ф. Богомоловагай халаанууд урилдажа эхилээ.

Мүнөө Мысовойн түмэр замшадай коллектив үрэ бүтээсэтэйгээр хүдэлнэ. Бүхы хүдэлмэреэ саг соонь хэдэг байхада, иимэ амжалта түйлагдана бшуу.

АЛМАЛТА ХЭНЭ

Мысовая станциин локомотивна деподо дизельнэ түлишын ба электрын элшэ хүсэнэй гаргашалагдаһые, алмагдаһые саг үргэлжэ шалгагдажа байдаг. Илангаяа ехэ алмалта түйлэһан мэргэжэлтэд заатагүй тэмдэглэгдэдэг, урмашуулагдадаг юм.

Январь-апрель һаранууддай хугасаада тепловозно колонноор энэ талаар хэн эгээл үндэр дүн түйлааб гэбэл, Сергей Ефимович Попов болоно. 2669 килограмм дизельнэ түлишэ алмаа бшуу. Тиихэдэ машинистнүүд В. В. Юдин, Н. Г. Макеко гэгшэд мүн лэ урагшатай. Тус колоннын машинист-инструктор В. Г. Иваньковой оролдолго эндэ эли юм.

Электровоз жолоододог машинистнүүдэй колонные С. Н. Двойнишников хүтэлбэрилдэг. Электровозуудай машинистнүүд С. А. Демнин, П. В. Димов гэгшэдэй хубиин алмалтын дэбтэр харабал, эдэ нүхэднай алмалтын түлөө аргагүй оролдодог гэжэ ойлгомоор. Гэбэшье колоннодоо бүхыдэнь энэ талаар урмашама дүн түйлахын тула үшөөшье хүсэлэл оролдолго хэрэгтэй.

М. СУТУРИН.

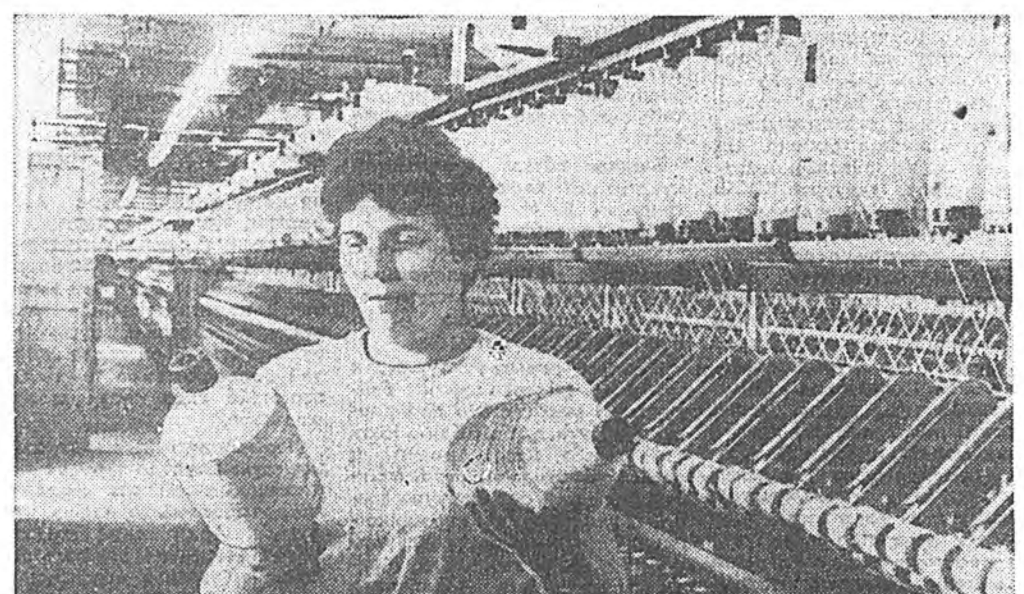

Хяагтын ээрэлгэ-нэхэлгын фабрикын оёдолой цехтэ 185 хүн хоёр халаанда хүдэлнэ. Цехэй начальник Тамара Васильевна Шкварова эндэ гушаад жэлдэ хүдэлжэ ябана. Ээрэлгын цехтэ түрүүшүүл олон, тэдэнэй дунда арбан хоёрдохи табан жэлэй ударник 5-дахи разрядай ээрэгшэ Евдокия Васильевна Тимофеева, халаанай мастер Галина Викторовна Карпова гэгшэд фабрика соогоо мэдээжэ болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ээрэгшэ Е. В. Тимофеева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

НЭМЭЛТЭ ХҮНГЭЛЭЛТЭНҮҮД

Ленинэй ордено локомотив-вагон заһабарилгын заводой ажалша коллективэй советэй дурадхалаар хүдэлмэришэдтэ нэмэлтэ хүнгэлэлтэнүүд байгша оной июниин нэгэнһээ хэгдэжэ эхилбэ. Заводой хүндэ хүшэр хүдэлмэритэй цех, участогуудта хүнүүдэй тогтон ажаллахын тула тэдэнэрэй салин хүлһэндэнь түрүүшын жэлэй туршада һара бүри 50 түхэриг нэмээжэ түлэгдэхэ юм. Харин саашадаа үшөө 30 түхэригөөр нэмэгдэхэ ёһотой. Вагоной модон зүйлнүүдые бүтээдэг цехэй тарна участогай, шэрэм шудхалгын цехэй хэб даралгын, обрубной участогуудай болон бусад цехүүдэй хүдэлмэрилэгшэд иимэ нэмэлтэ түлбэри абаха байна. Сэрэгэй албанай һүүлээр ажаллахаяа ерэһэн залуу хүдэлмэришэд 100 түхэригэй тэдхэмжэ абадаг һаа, мүнөө 200 түхэриг үгтэдэг болохо. Олон халаанда хүдэлдэг хүнүүдэй ээлжээтэ амаралта 4 үдэр хүрэтэр нэмэгдэхэ юм.

Наһанайнгаа амаралтада гараһан заводой хүдэлмэришэдэй материальна байдалые һайжаруулха зорилготойгоор һарын дунда зэргын салин хүлһэнэй хэмжээнэй мүнгэ жэлдээ нэгэ дахин түлэхэ байна. Энээнһээ гадна эндэ 25 жэл хүдэлжэ, амаралтада гарагшад түмэр замай транспортаар түлөөһэгүйгөөр ябаха аргатай гээшэ. Арадай һайн дуранай дружинын гэшүүдэй ээлжээтэ амаралтада нэмээжэ гурбан үдэр үгтэхэ болоо.

Эдэ бүхы нэмэлтэ хүнгэлэлтэнүүд заводой материальна урмашуулгын жасаһаа хэгдэхэ юм. Харин энэ жасада мүнгэ зөөриин үгы байбал, хүнгэлэлтэнүүд хэгдэжэ шадагдахагүй. Тиимэһээ иимэ хүнгэлэлтэнүүдые хэхын тула заводой коллектив үрэ бүтээсэтэйгээр ажаллаха болоно.

А. ДАШИДОНДОКОВ.

Совет орон дотор

ОБНИНСК (Калужска область). Нютагай АЭС-эй дэргэдэхи физико-эншэ хүсэнэй институдай туршалгын үйлэдбэридэ «Фотон» гэһэн ажаһуудалда хэрэглэгдэхэ түрүүшын 200 дозиметр бүтээгдэжэ, захилшадта эльгээгдээ. Жэлэй дүүрэтэр хоморой 10 мянган прибор үйлэдбэрилэгдэхэ юм. Тоогой индикатортай гарай часыда хэбсаргагдаха дозиметр байгуулха талаар тус институт ороной зарим предприятинуудтай хамта хүдэлжэ байнхай.

СПИТАК. Хирпиисэ үйлэдбэрилхэ бүтээсэ ехэтэй түхеэрэлгэ США-гай армянуудай бүлгэм Арменидэ бэлэг болгон дамжуулһан юм. Тэрэнь байрын гэрнүүдые барихада хэрэгтэй барилгын материал үйлэдбэрилгые нилээд дээшэлүүлхэ арга олгохо. Газарай хүдэлэлгэһөө хохидоһон тосхонуудта энэ техникэ туршагдажа байнхай.

ВЛАДИВОСТОК. Нарата Узбекистанай ажалшадай Примориин хизаарта асарһан 500 тонно эртын капуста магазинуудта худалдагдажа эхилээ. Ажахынуудай дунда үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ илагшад огородой продукци иишэ асарха эрхэдэ хүртэһэн байгаа. Тиимэһээ тэдэнэр уялгануудаа һаадгүйгөөр дүүргэнэ. Энэ зундаа Номгон далайн эрье шадарай загаһашад болон моряагууд, барилгашад ба модо отологшод хэлсээнэй ёһоор нёдондонойхиһоо 5 мянган тонноор ехэ овощ ба үрэ жэмэс абаха юм. Мүнөө жэлдэ овощ элбэг байха зэргэтэй. Харин эндэхи далайн эдеэ хоолой зүйлнүүдые ашаһан түмэр замай составууд Дунда Азиин республикануудта эльгээгдэнэ.

МОСКВА. ЗИЛ-дэ нэбтэрүүлэгдэһэн, материал ехээр алмаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ арга олгоһон эрхим дурадхалнуудай түлөө Лихачевой нэрэмжэтэ шангууд барюулагдаа һэн. Инженернүүдэй болон станок бүтээгшэдэй сугтаа байгуулһан шэнэ техникэ түрүүшын шанда хүртөө. Энэнь двигателиин шухала деталиие хэхэ автомат түхеэрэлгэ болоно. Кузнечнэ ба прессэй корпусто амжалтатайгаар нэбтэрүүлэгдэһэн түхеэрэлгэнүүдэй авторнууд бусад хоёр шан абаһан байна.

СИМФЕРОПОЛЬ. Крымэй тала дайда розо сэсэгүүдэй һайхан үнэрөөр анхилна. Тусхай шэглэлтэй ажахынуудта үнэтэй сэнтэй тоһо абадаг сэсэгүүдые суглуулжа эхилээ. Мүнөө жэлдэ «Крымская роза» комбинадай предприятинууд 2,5 мянган тонно сэсэгэй дэльбэ болбосоруулжа, парфюмернэ, фармацевтическэ ба эдеэ хоолой промышленностьда нэгэ тонноһоо дээшэ продукци эльгээхээр хараална.

ОДЕССЭ. «Золотой дюк» кинофестивальда харуулагдахаар дурадхагдаха уран һайханай фильмүүд шэлэгдэжэ эхилээ. Гансашье совет фильмүүд бэшэ, мүн гадаадын оронуудай кинематографистнуудтай хамта буулгаһан фильмүүд конкурсын программада оруулагдаха юм. Хара далайн эрье шадарай хотодо иимэ ехэ харалга хоёрдохиёо үнгэргэгдэхэнь. Сентябрьда үнгэргэгдэхөөр түсэблэгдэһэн «Золотой дюк-90» фестивальда США-ай, Японой, Франциин, Канадын, Польшын ба бусад зарим оронуудай экранай уран бэлигтэд бүтээлнүүдээ харуулха ёһотой.

АЛМА-АТА. Эндэхи мединститудай болон СССР-эй АН-ай Юрэнхы физикын институдай эрдэмтэдэй зохёоһон түхеэрэлгэ шүдэ үбшэнгүйгөөр аргалхада туһалха байна. Тэрэнь бормашинын орондо хэрэглэгдэхэ лазерна түхеэрэлгэ болоно.

Республиканска стоматологическа поликлиникэдэ түйлагдаһан һайн дүнгүүд шүдэнэй элдэб үбшэнүүдые аргалха шэнэ онол аргын ашаг үрэ тухай гэршэлнэ.

— Лазерна терапиин талаар манда мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн Нижневартовскын, Усть-Каменогорскын, Хабаровскын, бусад хото городуудай врачнар шэнэ техникэдэ үндэр сэгнэлтэ үгөө һэн,— гэжэ терапевтическэ стоматологиин кафедрые даагша Л. Зазулевская хэлэнэ.— Теэд тэрэниие үргэнөөр хэрэглэхэ тухай хэлэхэнь эртэ. Нютагай машина бүтээлгын заводой гаргадаг иимэ аппарадуудые олохон медицинскэ эмхи зургаанууд худалдажа абаха шадалгүй. Тиимэһээ иимэ хэрэгтэй түхеэрэлгэ худалдажа абахадань промышленна шэмбэй [illegible] тай предприятинуудай туһ[illegible] һаань, болохо байгаа.

ГОМЕЛЬ. Облестиин [illegible] нуудай полинууд дээрэ [illegible] таабхын бултайжа бай[illegible] Лельчицкэ районой «За [illegible]

АПК: ажалай эмхидхэл ба экономико

АНХАРААГҮЙДЭ АРГАГҮЙ

Туранай совхозой гол һалбаринь хадаа мяханай үүлтэрэй мал үсхэбэрилгэ болодог юм. Эндэхи мал ажал эрхилэгшэд мяха тушааха табан жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь холо уридшалан, амжалтатай дүүргэһэн байна. Иимэ үрэ дүнгүүдые хэды түйлабашье, тэдэнэр нёдондо жэлдэ, урзанда жэлэйхидээ орходоо, мяха үйлэдбэрилгые 0,4 процентээр доошолуулжархёо. Тус ажахын үйлэдбэриин бүхы подразделенинүүд арендна онол аргаар ажалаа хэды эмхидхэбэшье, мүртэй урмашамаар үрэ дүн түйлажа шадабагүй. Эндэһээ хүдөө ажахын продукци түсэбһөө багаар абтаһан, гол горхоной үерлэһэн дээрэһээ һанаһанда хүрэмэ ургаса ургуулагдаагүй байха юм. Мүн лэ эндэ һүүлэй жэлнүүдэй хугасаа соо овощ тарилгада анхаралай хандуулагдаагүйнь харамтай.

Совхоздо мүнөөдэрэй байдалаар 3445 толгой адуу мал харууһалагдана, харин нёдондо жэлдэ энэ үедэ малай тоо толгойнь 3250 байһан юм. Эндэ мяха үйлэдбэрилгэдэ гаргаша ехээр хэгдэнэ. Тусхайлбал, абтаһан нэгэ центнер мяханай өөрынь үнэ сэнгынь 345 түхэригтэ хүрэнэ. Нёдондо жэлдэ Монгойдо хонидые үсхэбэрилдэг һаа, тэдэнээ үгы хэжэ, орондонь 250 толгой мал харууһалдаг болоһон байна. Иигэжэ тэдэнэр үхэрэй мяха ехээр үйлэдбэрилдэг болохо гэһэн зорилго хараалһан байха юм.

Ажахын Дунда-Талын һүнэй фермын коллектив 1989 ондо фуражна үнеэн бүриһөө 2539 килограмм һү һаажа, район соогоо хоёрдохи һуури эзэлээ һэн. Нёдондо жэлдэ Түнхэнэй районой һү паалиин фермэнүүд һү үйлэдбэрилхэ талаар мүртэй үрэ дүн түйлажа шадаагүй. Дунда-Талын һаалишад үнгэрһэн жэлэйнгээ социалис уялга бэелүүлээгүй. Зүгөөр эндэ амжалта түйлаһан малшад һаала бии. Жэшээлхэдэ, һаалишан Г. Д. Игнаева фуражна үнеэн бүриһөө 3055 килограмм һү һаажа, районойнгоо гурбан мянгатанай тоодо ороо бэлэй. Һү үйлэдбэрилхэ талаар туранайхид 1988 онойнгоо түйлаһан хэмжээндэ хүрэжэ бираагүй. Эдэнэр тиихэдэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2660 килограмм һү абаһан байна. Энэ дутагдалые усадхахын тула эндэ хүгшэрһэн үнеэдые һэлгэхэ, үүлтэр һайжаруулха талаар селекционно хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулха зорилго табигдана.

Хэды иимэ бэрхэшээлдэ хүдэлжэ байһаншье һаа, ажахын мал адуулагшад Г. Г. Паданов, Ж. Ж. Будаев, Б.-С. В. Шалбанов гэгшэд гэр бүлын подрядай онол аргаар ажаллажа, түл абаха түсэбөө дүүргэжэ шадаа һэн. Түрүү малшан Г. Г. Паданов мал бүриингөө шэгнүүрые сүүдхэдэ 776 граммаар нэмээгээ, Ж. Ж. Будаев —789 граммаар, Д.-Д. Д. Донитов —766, Д. Танхаев —720 граммаар нэмээжэ шадаһан байха юм.

1989 оной туршада совхозой адуушад зуун гүүн бүриһөө дунда зэргээр 88 унага абаа юм. Урда жэлнүүдтэ тэдэнэр түсэбөө хододоо үлүүлэн дүүргэдэг аад, харин нёдондо жэлдэ элдэб ушар шалтагаанһаа боложо, абаһан уялгаяа бэелүүлээгүй.

Туранай совхоз Түнхэнэй голой баруун захада оршодог. Тиимэһээ ашаан холо зөөгдэдэг юм. Жолоошодой ямараар хүдэлһэнһөө совхозой ажал хэрэгынь тон ехээр дулдыдадаг байна. Олон жэлдэ орхим һайнаар ажалладаг жолоошод гэбэл: В. Д. Дымшеев, В. Д. Булутов, П. Б. Далбахеев гэгшэд залуу нүхэдтөө жэшээ харуулдаг хүнүүд юм. Залуушуул С. [illegible] Дышеев, В. Урмаев [illegible] эхэ нүхэдһөө холо [illegible] Автомашинын гаражи[illegible] шын, инженернэ [illegible] дэлмэрилэгшэдэй [illegible] мүүжүүлгын хүдэлмэ[illegible] дана ха гэжэ һана[illegible] Эндэ жолоошодой [illegible] рэм эбдэхэ ябадал [illegible] хин үзэгдөө. Мүнөө[illegible] гай эрилтые совхоз[illegible] низаторнуудай, жо[illegible] хүсэд һайнаар [illegible] элирнэ.

Ажахын хоёр [illegible] тракторна бригада[illegible] онол аргаар хүдэл[illegible] Нёдондо жэлдэ саг[illegible] һаа боложо, тэдэнэр [illegible] хараалһан ургасаа [illegible] даагүй.

Энэ совхоз һүүл[illegible] жэлэй туршада өөрынг[illegible] гөөр томохон бари[illegible] хэһэн байна. Хойто-Гол[illegible] томашинын гараж, [illegible] байшан, шэнэ магази[illegible] дые олоор бариһан[illegible] Туранда гараж, гэр[illegible] ригдаа. Совхозой олон [illegible] мэришэд ажахынгаа ту[illegible] жаар үмсын гэрнүүд[illegible] хооно. Мүншье адуу[illegible] бэшэшье үйлэдбэриин [illegible] нүүд олоор ашаглагда[illegible] шаагдана. Байгша онд[illegible] то-Голдо хүүгэдэй са[illegible] гаан гэр баригдахаар [illegible] лэгдэнэ. Туранда спор[illegible] зал, телевизионно ретр[illegible] тор баригдаха юм. Хойт[illegible] до харгы заһабарилгад[illegible] ехэ анхарал хандуул[illegible] Нэгэ метр харгын заһа[illegible] гада 97 түхэригэй гар[illegible] гаша хэгдэнэ. Малшад[illegible] лын байрануудта [illegible] оруулагданхай. Р. Б. Б[illegible] вай хүтэлбэрилдэг [illegible] лай бригада үндэр [illegible] тэйгээр ажаллана. Пи[illegible] дээрэ хүдэлдэг Р. С. [illegible] вой бригада барилгын [illegible] ал элбэгээр бэлдэнэ.

Байгша оной хабар[illegible] рилгада ажахын техник[illegible] тадаа һайнаар хүдэлгэ[illegible]

Дунда-Талын һү һаали[illegible] мын тугалай байрань [illegible] на. Эндэһээ үнеэдэй ту[illegible] хада хоёр бокс үшөө [illegible] тэй болоно. Малда бэл[illegible] дэһэн тэжээлэй шанар[illegible] муу.

Совхоз нёдондо [illegible] гоор оройдоол 426 мянга[illegible] хэриг олзо оршотой [illegible] һэн. Энэнь үшөөл бага [illegible] ааб даа. Тиимэһээ [illegible] дэлмэреэ ашаг үрэтэй[illegible] хилжэ, олзо оршоёо [illegible] лүүлээгүйдэнь аргагүй [illegible] хой. Энэ талаар арендна[illegible] бүлын подрядай гурим[illegible] нэбтэрүүлхэ гээшэ тон [illegible] лада тоологдохо ёһотой. [illegible] то-Голой, Туранай [illegible] ажалаа гэр бүлын под[illegible] гуримаар эрхилнэ. Эд[illegible] дундаһаа гүрэнэй үндэр [illegible] да хүртэһэн Г. Г. Паданов[illegible] Гармаев, С. О. Билдуе[illegible] луушуулай дундаһаа бэе[illegible] шад боложо ябаһан Д.-Д. [illegible] нитов, Ж. Будаев, Д. Та[illegible] Н. Санжоев, Б. Ханхалд[illegible] Маншеев, Д. Булутов [illegible] шэшье нүхэдые онсолон [illegible] дэглэхээр.

Туранайхид түрэл нютаг[illegible] гаа байгаали хамгаалха[illegible] тэ үнэн зүрхэнһөө оролд[illegible] юм. Хойто-Гол һууринда [illegible] тэхэнэ районой органи[illegible] нууд модо, түлеэ ехээр [illegible] лэдхэнэ. Модо бэлэдхэдэг [illegible] хайта участогууд эндэхи [illegible] нуудые дууһан отолжо [illegible] Иимэ байдалһаа боложо, [illegible] гэн үһата гол горход һу[illegible] жэлнүүдтэ шэргэжэ эхил[illegible] Тиимэһээ ан гүрөөл, за[illegible] тон үсөөн боложо байна. [illegible] шухала асуудалда Туран[illegible] Хойто-Голой хүн зоной [illegible] хараагүйдэнь аргагүй бо[illegible] хой гээшэл.

Б. ШАРАКШАН[illegible], манай кор[illegible]

Түнхэнэй район.

«ХЭРЭГ, АЖАЛНАЙ ЕХЭЛ ДАА»

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

(...районой «Победа» колхозой 60 жэлэй ойдо)

Эгэтын-Адаг нютагай арюухан Түхэриг добо гэжэ газарта, тэбхэр 60 жэлэй саана «Үнэн Ажал» гэжэ хүдөө ажахын коммуна эмхидхэгдэhэн байна. Тэрэнэй hуури дээрэ үнгэрhэн хугасаа соо Эгэтын-Адагай ажалшад, шэнэ үе сагай эрилтээр үндэhэн соёлоо, уг заншалаа сахиhаар, ажахыгаа, ажабайдалаа хүгжөөhөөр ерээ. Тиимэhээ «Победа» колхоз анханhаа хойшо үргэн ехэ Ярууна нютагайнгаа болбосон, түрүү ажахынуудай нэгэн гэгдэжэ, тодоронхой юм.

Нүгөөдэр, июниин 23-да, алдарта 60 жэлэйнгээ ой тэмдэглэхэеэ байhан дурсагдагша ажахын түрүүлэгшэ, ССР Союзай арадай депутат Дамби Базарович ДАМБАЕВТАЙ манай корреспондент Булат ЖАНЧИПОВ уулзажа, хэдэн асуудалтайгаар хандаhан байна.

...анханай түү... баримта дурдабалтын ха...

...колхозой эдлэжэ ...дайда Хангира, ... Маарагта гэжэ ...бүридэдэг юм ...эхин hуури ...муна 1930 ондо ... 1936 он хүрэтэр ...гэhэн дорюун нэ... байhан гэхэ. ...онhоо 1956 боло... ...лотовой нэрэмжэ... 1956 онhоо мүнөө ...беда» гэжэ нэрээ... ...хай гэзшэ.

...коммуна тэрэл ...hүүл багаар хү... ...артелиин зиндаа... ...болгогдоhон бай... ...шээр Бадма Дам... ...динов, орлогшоор ...Гомбоевич Гомбоев ...юм. Хойто жэ... ...) хабар-зунай ха... ...«Улаан Сай... ...Эгэтын «Комин... ...жэжэ артельнүүд, ...голой ТОЗ гэ... ...Ажал» артельтэй ...колхоз болоhон бай...

...Бадма Дамди... ...бэрилхэ, эмхид... ...сагта, «Үнэн Ажал» зөөри зөөшэтэй ...hэн хаб!

...оройдоол 13 үр... ...коммунарнууд hэн ...жал» гээшэмнай 320 ...тай 25 центнер ...hотой, 6 морин ...борнойтой, 1 жат... ...молотилкатай, 52 хонитой, 32 мо... ...байгаа гэдэг.

...урда тээ Молото... ...колхоз хэр зэр... ...хүгжэлтэтэй бо... ...хаб!

...1940 оной ...товой нэрэмжэтэ ...гектар тарялан... ...бодо малтай, ...994 адуу мори... ...гахайтай бо... ...Эдэ бүгэдэ, илан... ...малай, хони хурьга... ...ридой тоогоор ма... ...үедэ гайхалтай ...гэзшэл. Тэрэ саг... ...манай ажахын адуу, ...толгой нилээд доо... ...тухай манай ню... ...манай хүршэнэршье ...бодомжолжо ябаха ...Урда үеымнай улад ...гайнгаа хүшэр бай... ...ехэ абьяастайгаар, ...«гарта һ...бар... ...ажалаа жэншэд... ...үүлжэ ябадаг бай... ...Юрэдөөл, табан ...яаhан шадама... ...илжэ шададаг бай... ...гайхалымнай, энэ дурдаhан too баримтануудни гэршэлнэ бэшэ гү?

— **Тэрэ үетэй зарим тэды сасуулбари хэбэл хайшаа байнаб?...**

— Жаран жэлэй саана 13 үрхэтэ айлhаа эхилhэн ажахымнай түбтэ мүнөө 280 гаран үнэр баян бүлэ ажаhууна. Үнгэрhэн жэлдэ 45500 центнер тарянай үргаса хуряагаабди. Энэмнай шэнэ үеын хүсэтэ техникээр зэбсэгжэhэнэй аша үрэ гээшэ. Мүнөө үедэ колхознай 60-аад тракторртай, 40 автомашинатай, 20 комбайнтай байна. 6500 гектарта үргаса таринабди, 6400 гектар сабшалантайбди. Адуу, малаймнай бэлшээри 11 мянга шахуу гектар болодог.

Манай ажахы үнгэрhэн 60 жэл соо тон лэ өөрынгөө нютагай газар дайдые эдлэжэ байна. Ондоо ажахынуудтай хамтараагүй, нийлээгүйбди. Хамтын ба гүрэнэй ажахынуудые болюулжа, газар үhыень хубаарилжа эдлэхэ гэхэ мэтын hанамжанууд hүүлэй үедэ гарадаг болонхой. Иимэрхүү hанамжатай арадай депутадуудшье олон болонхой. Энээниие буруушаадаг хүм.

— **Ажахынгаа олзо оршо тухай хөөрэжэ үгыт.**

— Хамтын ажалай олзо оршые хүгжөөхэ хэрэг хадаа хубилган шэнэдхэлгын гол зорилгонуудай нэгэн гээшэ бээзэ. Тиимэhээ хүн зоной ажаhуудал hайжаруулха, хүдөө ажахын үйлэдбэриие ажахын тоосоондо оруулха гэхэ мэтэ ажал ябуулга — мүнөө тон шухала болонхой. Хүдөө ажахын продукци ехээр абаха болонобди. Шэнэ табан жэлhээ гү, али 1991 онhоо шэнэ сэнгүүд гараха. Промышленностьhаа, илангаяа хүдөө нютагуудай хэрэглэмжэдэ ехээр абтадаг тоhо түлишэ, цемент, техникэ гэхэ мэтэ үнэтэй болохо. Үнгэрhэн жэлдэ манай колхоз 3 миллион 100 мянган түхэригэй продукци гүрэндэ тушаагаа. Тэрэнэй ашаар 1 миллион 200 мянган түхэригэй гүрэнэй урьhаламжа харюулаабди. Мүн бусадшье ехэ мүнгэ зөөри колхозоймнай зүгhөө тэрэнэй аша туhын эрьесэдэ гаргашалагдаа. Жэл бүри 500 мянган түхэригэй барилга хэнэбди. Байгша ондо зургаан хонишоднай зуун хонин бүриhөө хурьга абажа амжаба. hүүлэй hаалиин хэмжээн дээшэлнэ, гүрэндэ hү худалдаха түсэб-үялгамнай жэгдээр бэелүүлэгдэнэ. Ажахын тоосоондо оролго, арендэ гурим нэбтэрүүлгэ г. м. колхозой үйлэдбэриие гарзатай байдалhаа гаргаха аргатай гэжэ тэмдэглээ hэм. Өөhэдынгөө олоhон мүнгөөр өөhэдыгөө хангаха гээшэ тон шухала. Колхоздомнай 1985 онhоо хамтын подрядай гурбан бригада эмхидхэгдээ hэн. Тэдэмнай урзанда жэлhээ захалжа арендэ гуримда ороhон Ц. Ширабдоржиевай, З. Валеевэй, Б. Жамсаевай тарян ажалай, малай тэжээл бэлдэдэг бригада болоно.

— **Дамби Базарович, үнгэрhэн хугасаа соо Эгэтын-Адагай ажахые олохон түрүүлэгшэнэр hэлгэжэ хүтэлбэрилhэн байха. Тэдэнэй али нэгэнэй онсо габьяае дурдабалткай hонин hэн ха.**

— «Үнэн Ажал» коммуные эрхилэгшэ Бадма Дамдиновичhаа эхилээд, 1930 онhоо, мүнөө болотор 11 түрүүлэгшэнэр манай ажахые хүтэлбэрилhэн юм.

— **Та хэдыдэхинь гээшэбта!**

— 1985 оной намарhаа түрэл колхозойнгоо хүтэлбэридэ дэбжүүлэгдээ hэм. 12-дохинь болонob. Зай, тэдэ 11 түрүүлэгшэнэр coohoo эгээл удаан — гуша шахуу жэлдэ (1943 онhoo 1961 он хүрэтэр) ажаллажа гараhан Рабдан Цыцектуевич Банзарониие эндэ онсолон дурдалтай. Дайнай hүүлэй жэлнүүдhээ эхилээд лэ Рабдан Цыцектуевич манай колхозые аймагай эрхим ажахынуудай, эгээн түрүүшын миллионер колхозой зэргэдэ гаргаhан юм. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөхэ хэрэгтэ онсо габьяатай байhанайнгаа түлөө гүрэн түрын шагналнуудта хүртэhэн, партиин ХХ съездын делегадаар hунгагдаhан байгаа.

— **Мүнөө үеынгөө зорилгонууд тухай...**

— Хэхэ бүтээхэ хэрэг, ажалнай ехэл даа. Залуушуулнай hургуулияа дүүргээд, сэрэгэй албанhаа бусаад нютагтаа үлэдэг hайн заншалтай болонхой. Энэ талаар шэнэ айл бүлэ нютагтамнай олоор мүндэлнэ. Шэнэ бүлэдэ туhаламжа болгон 500 түхэриг колхознай үгэдэг, гэр байраар хангахые оролдонобди. СССР-эй Верховно Соведэй баталhан Газар тухай, Зөөри тухай хуулинууд хүдөө ажахые мүнөө үеын шахардуу байдалhаа гаргаха найдамтай эшэ үндэhэн болоно гэжэ тэмдэглэлтэй. Бидэ тэдэ хуулинуудые түшэглэн, нютагайнгаа эрхэ байдалда тон лэ таарахыень шэлэжэ ашаглаха зэргэтэйбди. Гадна бүгэдые тэдхэгшэ оршон тойронойнгоо ехэ байгаалиие хамгаалха, сахиха, үрэжэлтэ хэшэгыень арьбадхаха гээшэ бидэ бүгэдын зайлуулашагүй зорилго мүн.

Нүгөөдэр тэмдэглэгдэхэ колхозойнгоо ойн баярай найр наадаанда нютагайхидаа, мүн манай ажахытай али алишье талаараа холбоотой, харилсаатай анда нүхэдые халуунаар уринабди.

ЗҮБӨӨР НЭРЛЭЕЛ!

...«Буряад үнэн» газетэдэ Агын ...hууринай багша Баир Будажапо... ...нэй нэрэнүүд юундэ хэзагай... ...б?» гэжэ бэшэhыень hонирхон ... Энээн тухай өөрөөшье бэшэхэ ...багша байгааб. Үнэхөөрөө ганса ...бэшэ, бүхы Буряад орондо, Эр... ...эзтын областьнуудта, Усть-Ордын ...о округто буряад hуурин нюта... ...нэрэнүүд таниха, мэдэхын аргагүй... ...родшологдоно. Тиихэдээ нэрэмнай ...оршье, ородоoршье ойлгогдохоор ...шодог. Жэшээ болгон, Захаа... ...мнагай зарим нютагуудые абаад ...гэ нютагые ородоор Бургуй гэ... ...ород хүн Бүргэ, үгышье hаа, Бур... ...үүлжэ ядахагүйл даа. Хамни гэ... ...ууд ядамаггүй хэлэдэг. Гэбэшье ...Хамней болошонхой. Мүн Сагаан-(Цаган), Сахир hуурин (Цакир) бии. ...Сахир, Сагаан гэжэ хэлэхэдэ бэ... ...юм.

...үедэ документнүүд соо буряад ...буряадаарнь бэшэхэ арга бии, ...шье ёhотой ха юм.

...буряад нэрэнүүд хэды гоёор ...гээшэб! Ородшологдоходоо, ...болоноб? Жэшээнь, Чимит — ...Очир—Ошор, Цыбен—Сэбээн, Цы... ...Баир—Баяр, Батууха—Бата, ...Оюун гээд тоолохо болоо hаа, за... ...гүй олон.

...жапов хүнэй нэрэ, обог тэрэнэй ямар үндэhэ яhатанай байhые тодорхойлжо үгэдэг гэжэ тон зүб бэшэнэ. Бидэ, буряадууд, Батуев, Шагдуров, гэхын орондо Батын, Шагдарай гэhэн фамилитай байбал, ойлгосотойшье гоёоршье дуулдаха байгаа. Дээрэ хэлэгдэhэн, мүн бусадшье фамилинууд — ов, — ев гэhэн hүүлтэй байхадаа, баhал буруугаар бэшэгдэнэ. Батаев, Шагдаров гэбэлнь, үшөө бараг hэн хаш.

Үхибүүдтээ буряад нэрэ үгэхэ ёhотойбди. Ехэшье зоной буряад нэрээ абаха дуратай байбалнь, hэлгэхэдэ яахаб? Андрей, Сергей гэхын орондо Аюуша, Сэбээн гэхэшэлэн хүниие хүндэлжэ, —«вич» гэhэн hүүлэй залгалтатай обогые тэрэ зандань орхихоор гэжэ hанагдана. Баярович, Жарталович гэхэшэлэн.

Мүнөө түрэл хэлэеэ шудалха, уhан буряадаараа хоорондоо харилсаха, хөөрэлдэхэ, мүн бэшэжэ, уншажа шадаха гэhэн сагта түрэл нютагайнгаа нэрэнүүдые зүбөөр хэлэхэ, документ соо зүбөөр бэшэхэ хэрэгтэй. Үшөө буряад нэрэ, обогоо, фамилияа буряадаараа хэлэхэ, бэшэхэ ёhотойбди. Энэ гуримые хуулита болгоод, сомоной Соведүүд, түрэhэн тухай гэршэлгэ, паспорт, бэшэшье документнүүдые үгэдэг органууд тэрэниие баримталха ёhотой.

Саарhа эреэлээд, саг үнгэргөөд байха үе барагдаа, ёhотоор, үнэн сэхээр эдэ хэрэгүүдые шиидхэхэ саг ерээ.

Закаменск.

С. ЦЫБЕНОВ.

МОНСТЕР (Хойто Рейн-Вестфали газар). (ТАСС). СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе ФРГ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Г-Д. Геншертэй уулзалга городой ратушын байшан соо эхилбэ. Тэдэнэй хоорондо болоhон нэгэ үдэрэй хөөрэлдөөнэй үедэ Германиин асуудал, ниитэ Европын үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтын оршон байдалда Германиие нэгадүүлгын гадаадын зорилгонууд зүбшэн хэлсэгдэhэн байгаа.

СССР-эй Президент М. С. Горбачевой эльгээhэн hайн hайхан хүсэлэнгүүдые Э. А. Шеварднадзе Монстерой арад зондо дамжуулба.

Хоёр ороной гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүд городой хүндэтэ айлшадай «Алтан дэбтэртэ» гараа табяа. Энээнэй hүүлээр ратушын байшан соо хөөрэлдөөнүүд болоо.

Түрэл хэлэмнай — түшэг хэшэгнай

АРГА БОЛОМЖОНУУДАА ҮРГЭДХЭЖЭ...

Мүнөө сагта буряад хэлэ, түрэлхи литература зааха арга боломжонуудые hайжаруулха гээшэ шухала эрилтэ болоно. Үхибүүдые бага наhанhаань эхилжэ, түрэлхи хэлээрнь уранаар хэлүүлжэ, уншуулжа, бэшүүлжэ hургаха, буряад арадайнгаа түүхэтэй танилсуулха, коммунис хараа бодолтойгоор, зүб ёhо журамтайгаар hургаха зорилго багшанарай урда табигдана. Үхибүүдые эрдэм номдо hургахаhаа гадна, ажал хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй болгохо, олониитын хэрэгтэ бэеэ зорюулхаар хүмүүжүүлхэ гээшэ багшанарай уялга мүн болоно.

Залуу үетэниие марксистско-ленинскэ үзэл бодолтойгоор, Эхэ орондоо, түрэл дайдадаа дуратайгаар, арад зонойнгоо түлөө үнэн сэхээр ажаллаха хүнүүдые хүмүүжүүлгэдэ түрэлхи хэлэн айхабтар ехэ үүргэ дүүргэдэг гээшэ. Түрүүшын номhоо—«Үзэглэлhөө» эхилжэ, үхибүүд эрдэмэй орьёл өөдэ дабшана. Түрэлхи хэлэнhээ үндэhэлжэ, бусад хэлэнүүдые болон эрдэм ухаанай дээжые шудална.

Манай Асагадай дунда hургуули бүхы Загарайн аймаг соо гансахан лэ национальна hургуули болоно. Тиимэhээ буряад хэлэеэ үхибүүднай зургаатайhаа эхилжэ hургуулияа дүүргэтэрээ үзэнэ гээшэ. Мүн үхибүүдые түрэл хэлэндээ дуратайгаар хүмүүжүүлхын тула классhаа гадуур яhала ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Тобшолбол, манай hургуулида литературна кружок эмхидхэгдэнхэй. Кружогой гэшүүд Буряадайнгаа уран зохёолшодой шэнэ зохёолнуудтай танилсахаhаа гадна нютагайнгаа үбгэд, хүгшэдhөө урданай оньhон үгэнүүдые, таабаринуудые, үреэлнүүдые, дуунуудые, онтохонуудые бэшэжэ абадаг. Суглуулhан материалнуудаараа аман зохёолой тусхай альбомуудые гаргадаг юм. hуралсалай жэл бүхэндэ буряад хэлэн ба түрэлхи литературын долоон хоногууд үнгэргэгдэдэг. Эндэ hурагшаднай буряад наадануудые наададаг, буряад уран зохёолшодой зохёолнуудай удхаар багахан зүжэгүүдые бэлдэдэг байна. Удаань багшанараа, гэртэхинээ урижа, бэлдэhэн юумэеэ харуулдаг юм.

hаяын сагта үнгэргэгдэhэн хэмжээнүүдhээ жэшээ болгон дурдабал, байгша оной мартын 12-то манай hургуулида Буряадай бүлэг уран зохёолшодтой уулзалга болоо юм. Энэ бүлэгтэ Социалис Ажалай Герой, үнинэй багша Ц. Н. Номтоев, Ц-Д. Д. Дондокова, Г. Г. Чимитов, Ц. Р. Галанов тэгшэд ороhон байгаа. Загарайн районой Тарбагатай нютагта түрэhэн мэдээжэ уран зохёолшо Чимит Цыдендамбаевай зохёохы зам тухай ерэhэн айлшад hурагшадта hонирхолтойгоор хөөрэжэ үгөө hэн. Удаань зохёолнууд тухайгаа хөөрөөд, өөhэдынгөө шүлэгүүдые уншаhан байна.

Гадна хирэ-хирэ болоод манай hурагшад Улаан-Үдэ ошожо, Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай зүжэгүүдые харадаг юм.

Буряад хэлэнэй ба түрэлхи литературын кабинедые таарууу зохидоор шэмэглэхэдэ hуралсалда туhатай байдагынь арсашагүй ааб даа. Тиимэhээ бидэшье өөhэдынгөө кабинет hайнаар шэмэглэхые оролдодог гээшэбди. Эндэмнай hуралсалай номуудhаа гадна классhаа гадуур уншаха буряад номууд яhала бии. Х. Намсараев, Б. Абидуев, Ж. Тумунов, Ц-Д. Дондокова болон бусад уран зохёолшодой зохёохы замда зорюулагдаhан планшедүүд, тэдэнэй портредүүд бии. Эдэ бүгэдэ hурагшадые түрэлхи хэлэндээ дуратайгаар hургалгада тон туhатай, мүн тиихэдэ хэшээл бүхэниие үрэ дүнтэйгөөр үнгэргэлгэдэ хэрэгтэй байдаг.

Зүгөөр фонохрестоматинуудые үшөө олоор гаргаха, тиихэдээ hургуулиин программада үгтэhэн драматическа зохёолнуудhаа хэhэгүүдые оруулха хэрэгтэй гэжэ hанагдана. Манай hургуулида хэшээлдээ хэрэглэхэ зурагууд, таблицанууд хомор юм. Тиихэдэ хэшээлнүүдые үнгэргэхэ методическа заабаринууд, дидактическа материалнууд гарадаггүй. Эдэ бүгэдэ буряад хэлэнэй хэшээл үнгэргэхэдэ яhала туhалха байгаа.

Мүнөө сагта манай республика дотор буряад хэлэеэ үзэлгые дээшэлүүлхэ, үргэдхэхэ гэhэн ехэ хэрэгүүд эмхидхэгдэнэ гээшэ. Улаан-Үдын, мүн манайшье райондо ород hургуулинуудта буряад хэлэ үзэжэ эхилэнхэй. Буряад хэлэн, буряад арадай урданай ёhо заншалнууд мартагдажа байна гэжэ хэлэхэдэ буруу болохогүй гэжэ hанагдана. Радио болон телевидениин редакцинууд буряад хэлэн дээрэ үсөөнөөр, hонирхол багатай дамжуулгануудые үнгэргэдэг гэжэ hанагдана.

Үхибүүдэйнгээ түрэл хэлэн дээрээ хөөрэлдэжэ, буряадаараа номуудые уншадаг болохо хэрэгтэ гансал багшанарай оролдолго бага. Энэ хэрэгтэ түрэлхид али болохоор туhалха, дэмжэхэ зэргэтэй болоно. Юундэб гэхэдэ, түрэл хэлэеэ, арадайнгаа аман үгые, уран зохёолоо мэдэдэг хүнүүд түрэл нютагайнгаа түүхые, арад зонойнгоо оюун бэлигые, ёhо заншалнуудые мэдэдэг болохо. Иигэжэ бидэ ерээдүйн эрхэтэдые Эхэ орондоо дуратайгаар хүмүүжүүлжэ байна ха юмбибди.

Яhатан бүхэнэй хоорондохи илгаань хадаа—хэлэн. Хөөрэлдэхэ өөрын хэлэгүй зон амяраа яhатан боложо илгарха аргагүй. Тиимэ тулань бидэ үхибүүдтэ түрэл хэлыень мартуулангүй, түрэл хэлэндээ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ ёhотойбди. Манай Буряадай радио, телевидени гээшэ хэндэшье мэдээжэ болоhон, суута артистнарай концертнүүдые жэлhээ жэлдэ харуулжал, тэрэнээ хэдэн дахин дабтажал байдаг гээшэ. Нэгэ талаhаа энэнь ехэ зохид хэрэг гээшэ. Зүгөөр нүгөө талаhаань абахада, радио болон телевидениимнай үхибүүдэй концерт табижа, дуулажа, хатаржа байhаниие багаар харуулдаг гү, али оройдоошье харуулдаггүй гэхэдэ болохо байна. Жэшээнь, бэшэ арадуудые абажа хараад үзэхэдэ, иимэ болоно: ород арадта бүхы гүрэн соогоо мэдээжэ үхибүүдэй хоор бии, грузин арадай үхибүүдэй «Мзиури» ансамбль бии гээшэ. Харин манай Буряадта тиимэ юумэн үгы. Иимэ юумэнүүдые бии болгожо, телевиденеэр харуулжа байбал, манайшье үхибүүд дуратайгаар хатарха, дуулаха, арадайнгаа ёhо заншал мартахагүй байгаа. Арад зонойнгоо соёл искусствые бүри ехээр үргэжэ ябаха бшуу. Холо ошонгүй хараад үзэхэдэ, манай районой «Вперёд» гэhэн газетые бидэ ганса ород хэлэн дээрэ уншанабди, буряад хэлэн дээрэ гаранагүй. Тиихэдэ «Буряад үнэн» газетэ абадаг зоной манай Асагад нютагта үшөөл үсөөн байhанда голхормоор.

Д. ЦЫДЕНОВ,
буряад хэлэнэй багша.

ХҮДӨӨГЭЙ БАГША

Зураглал

Абари зангаараа үрэ түгэс, hайн hайхан, бэеэрээ элүүр энхэ залуу үетэниие хүмүүжүүлгэ хадаа ямаршье арадта шухала удха шанартай зорилго мүн. Тиихэдээ арад бүхэнэй уран бэлиг энэ гол зорилго шиидхэлгэдэ шэглүүлэгдэдэг. Манай орондо боложо байгаа демократическа хубилалтануудай сагта мүнөөнэй залуушуулые хүмүүжүүлхэдээ, арадай педагогикын зүйлнүүдэй үргэнөөр хэрэглэгдэхэ арга олгогдоно.

Түнхэнэй районой Таhархайн найман жэлэй hургуулиин эхин классай багша Е. А. Малзурова бүхы хэшээлнүүдээ эгээл иимээр, мүнөө сагай үндэр эрилтэнүүдтэ харюусамаар үнгэргэдэг юм.

Багашуулые абаха, хүмүүжүүлхэ тэрэ ехэ дүй дүршэлтэй. Юуб гэхэдэ, Елизавета Аюровна 11 үхибүүдэй эгээл ехэнь юм.

Аяар арбаад гаран жэл соо тэрэ багшалжа байна. Энэ хугасаа соо 3 үеын үхибүүд эхин классуудта hуража гараа. Зүгөөр hурагшадайнгаа саашаа hуража байхадашье, түрүүшынь багша тэдэниие харааhаа алдадаггүй юм.

1987-88 онуудай hуралсалай жэлэй дүнгүүдээр Елизавета Аюровнада «Ахалагша багша» гэhэн нэрэ олгогдоо hэн. Энээндэнь үхибүүдшье, тэдэнэй гэртэхидшье баяртай байгаа.

Ажалда дүршүүлхэ, hайнаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ багша горитой анхаралаа табидаг юм. Багшатаяа, гэртэхинтээ хамта багашуул гэрэй үдэр бүриин ажал хэжэ hурадаг. Тиихэдэ басагад ноhоор, бүдөөр хубсаhа оёжо hурадаг, эдеэ хоол шанадаг, хүбүүд дархалжа дүршэдэг, малай хойноhоо харууhалдаг. Багша үхибүүдтээ сугтаа нютагайнгаа түүхээр hонирходог, оршон тойронхи байгаалитаяа танилсадаг гээшэ.

Түрэлхи ба ород хэлэнүүдэй хэшээлнүүдтэ, классhаа гадуур хүдэлмэриин үедэ Елизавета Аюровна үхибүүдтээ буряад болон ород арадуудай аман зохёол шудалдаг юм. Түнхэндэ аман зохёол урданhаа хойшо үргэнөөр таранхай. Эндэhээ мэдээжэ үльгэршэд О. Онгорхоев, Забанов, ород үльгэршэд Е. И. Сороковиков-Магай, А. А. Шелихова болон бусад гаранхай. Елизавета Аюровна буряад, ород аман зохёолнуудай зүйлнүүдтэй hурагшанараа танилсуулхынгаа хажуугаар эдэ хоёр арадуудай хэтын нягта холбоон, хани барисаан тухай hонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэдэг юм.

Елизавета Аюровна үхибүүдээ дахуулаад, дүтэ ойрын ой соогуур ябаха дуратай юм. Тиигэхэ үедөө оршон тойронхи байгаалиингаа гоё hайханиие сэгнэжэ, энээнhээ уламжалан, гамнажа hургадаг. Хорхой шумуулай, шубуу шонхорой нэрэнүүдые заажа үгэдэг, абари зантайнь танилсуулдаг. Булаг горхонуудые бузарлажа болохогүй, гал гуламтаяа наринаар сахиха хэрэгтэй гэжэ багша багашуулда ходо заажа ябадаг.

Е. А. Малзурова дуулаха, хатархадаа бэрхэ багша юм. Тиимэhээ «Восточные Саяны» колхоздо эмхидхэгдэhэн «Хэнгэргэ» ансамблиин эдэбхитэй гэшүүдэй нэгэн.

ЮРТЭМСЫН ГУРБАН ГАЙХАЛ

Хада бэhэгүй — нэгэ гайхал,
Тэнгэри тулгагүй —
нэгэ гайхал.
Уhан хабхаггүй —
нэгэ гайхал.

ЮРТЭМСЫН ДҮРБЭН ХҮНГЭН

Хурдан мориной хүл хүнгэн,
Хурса хутагын эри хүнгэн,
Хулгайша хүнэй хүл хүнгэн,
Худалша хүнэй хэлэн хүнгэн.

Таhархайн найман жэлэй hургуулида хизаар ороноо шэнжэлхэ хэрэгтэ горитой анхарал табигдажа байдаг. Мүнөө хүндэтэ амаралтада гаранхай үнинэй багшанар Д. Л. Хусаева, Н. Б. Маланханова, Е. А. Болькина, Г. О. Ошорова гэгшэдэй хүдэлмэридэ арадай педагогикын зүйлнүүд хододоо байлсадаг hэн. Тэдэнэй хүдэлмэриин дүй дүршэлые хожомой сагай багшанар Е. А. Малзурова, С. Д. Хусаева, Л. Ц. Малзурова болон бусад даган абаhан байна.

Эдэ багшанарай олон жэлдэ суглуулhан материалнуудай үндэhэн дээрэ hургуулиин музей нээгдэнхэй юм. Нютагай баатар хүнүүд тухай горитой юумэн музейдэ бии. Жэшээнь, Советскэ Союзай Герой Ж. Е. Тулаев тухай тодорхой материал ехэ.

Үхибүүд багаhаа түрэл хэлэеэ, арадайнгаа ёhо заншалнуудые мэдэхэ байхадаа, бүхы юумэеэ гамнажа, арьбадхажа hураха ёhотой гэжэ Елизавета Аюровнагай хэлбэришэгүйгөөр тоолохонь тон зүб лэ.

Т. ЗАМБАЛОВА.

ЭХЭНЭР-МИЛЛИОНЕР

Галина Николаевна Мартынова «Гусиноозерская» шахтада бухгалтераар 39-дэхи жэлээ ажаллажа байна. Тэрэнэй ажалай дэбтэр соо «1951 ондо ажалда абтаба...» гэhэн гансал тэмдэг бии. Олон ондоо эмхи зургаануудаар ябажа, хүнгэн, олзо ехэтэй ажал энэ хүн бэдэрээгүй гээд энэнь гэршэлнэ.

Г. Н. Мартынова 1951 ондо Кемеровскэ областиин Анжеро-Муджинска техникумэй бухгалтерска отделениие дүүргэжэ ерэhээр Гусиноозерскдо ажаллажа эхилhэн намтартай.

Галина Николаевна наhанайнгаа амаралтада гараhаншье hаа, дуратай ажалаа орхиногүй. Мүнөө тэрэ шахтын хүдэлмэришэдэй салин хүлhэ тоололжо гаргадаг бухгалтер. Тэрэ ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Районой арадай сүүдэй арадай заседателяар оло дахин hунгагдаhан байна.

— Та, Галина Николаевна, бүхы наhан соогоо хэды олон тоонуудые нишэ тиишэнь «гүйлгэжэ», тооложо гаргаhан, саарhан дээрэ бэшэhэн байнабта? — гэжэ асуухадамни:

— Тооложо барахын аргагүй ааб даа, — гээ hэн.

Үнэхөөрөөшье, тэрэ үй түмэн — олон миллион тоонуудые тооложо, бэшэжэ, хүн зоной аша туhада албаяа хэжэ ябаhан эхэнэр-миллионер гэжэ ойлгоо hэм.

В. ГАРМАЕВАЙ фототекст.

ТАСС ХИЛЫН САанаhАА

М. ТЭТЧЕРЭЙ МЭДҮҮЛГЭ

ЛОНДОН. Москвада хэhэн хөөрэлдөөнүүднай «тон бүтэмжэтэй hайн, хани ёhоной оршон байдалда үнгэрбэ», — гэжэ Великобританиин премьер-министр Маргарет Тэтчер албанай хэрэгээр Советскэ Союзда ошожо ерэлгын дүнгүүд тушаа мэдүүлгэ хэхэдээ тэмдэглээ. Британиин правительствын толгойлогшын хэлэhэнэй ёhоор, Совет Президент М. С. Горбачевтой уулзахадаа, «Советскэ Союзда экономическа реформонуудые хэхэ, демократиие үргэдхэхэ политикые Великобритани дэмжэнэ» гэжэ мэдүүлбэ.

«Болоhон айхабтар ехэ хубилалтануудые, тэдэнэй эрхэ сүлөөгэй хэрэгые ямараар урагшань дабшуулжа байhые бидэ дан бэлэхэнээр мартанабди», — гэжэ премьер-министр тэмдэглээ. Тэрэнэй хэлэhэнэй ёhoop, эдэ хубилалтанууд гүйсэд дүүрэн демократи, дэлгүүрэй экономико тээшэ дабшаха түүхэтэ арга совет хүнүүдтэ олгоно». «Эдэ бүгэдэ дэлхэйн хоёрдохи дайнай hүүлэй үедэ болоhон эгээл асари ехэ үйлэ хэрэгүүд болоно гэжэ тоолоноб», — гээд М. Тэтчер хэлэбэ.

Ф. МИТТЕРАН МАДАГАСКАР ЕРЭБЭ

АНТАНАРИВУ. Франциин Республикын президент Ф. Миттеран хани ёhоной албанай хэрэгээр Мадагаскар ерээд, хөөрэлдөөнүүдые хэжэ дүүргэбэ. Үнгэрhэн неделиин туршада Франциин гүрэнэй толгойлогшо Сейшельскэ, Коморско аралнуудта, мүн Маврикида хүрэhэн байгаа. Эндэ ерээд байха үедэ мэдээсэлэй, хүдөө ажахын, оршон тойронхи байгаалиие хамгаалгын, француз хэлэ заалгын, «Эйр Мадагаскар» гэжэ авиакомпаниин ниидэлгын бүридэлые бэлдэлгэдэ харилсаа холбоо тогтоохо табан хэлсээндэ гар табигдаhан байгаа. Мадагаскарай Демократическа Республикада 4 миллиард француз франк гүрэнэй үри шэриие Франциин болюулха тухай тусхай документнүүдтэ хоёр тала гараа табиба.

Реюньон гэжэ далайн саанахи департаментын байрладаг энэ нютагай баруун-урда хубида Франциин мэдэлэй газар бии юм гэжэ Ф. Миттеран пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Энэ бүлэгэй оршондо Франци ажалаа ябуулха. Мүнөө үедэ Индиин океан тушаа Коломбодо болохо конференцидэ мүнөө үедэ хабаадахые Франци хараалнагүй.

---

hАЙХАН ДУУНУУДАЙ ЭЗЭН

АЖАЛША МАЛША зоноороо суурхаhан Ага нютагhаамнай хүгжэм дуу, уран зохёол бэшэдэг, мүн баhа гоё hайхан хоолойтой хүбүүд, басагад олоороо урган гаранхай. Эдэнэр орон нютагайнгаа зониие уран бэлигээрээ омогорхуулан баясуулдаг. Тэдэнэй зэргэдэ хүгжэм, дуу зохёогшо Бата Бальжинимаев онсо hуури эзэлнэ гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Бата Бальжинимаев Ага тосхондо түрэhэншье hаа, тэрэ бага балшар наhанhаа Сагаан-Шулуутайн үргэн тала гүбөөнүүдэй дунда үхибүүн наhаяа үнгэргэhэн юм. Бургааhан мориунаад гүйлгэдэг үедөө абынгаа скрипкэ дээрэ наададагыень бишыхан Бата гэнэхэн ухаандаа бүхөөр хадууhан гээшэ. «Дружба» агрофирмын ахалагша бухгалтераар ажалладаг эсэгэнь, Данзанимын Бальжинима, мүнөөшье сүлөөтэй сагтаа хүгжэмэй инструмент гартаа абажа, буряад хүгжэмэй аялга гүйсэдхэн, сэдьхэл бодолоо hамааруулдаг юм. Гадна уран бэлигтэнэй районно, окружной харалгануудта нэгэнтэ бэшэ хабаадалсаhан байна. Тиимэhээл, Бата эсэгынгээ бэлиг халан абажа, тэрээнээ хүгжөөжэ шадаhан гээшэл ха. Бүри багадаа тэрэ гармошко болон мандолина дээрэ дуунуудай аялгануудые гүйсэдхэдэг бэлэй. hургуулида hуража ябахадаа, уран бэлигтэнэй харалганда, хатар нааданай үдэшэнүүдтэ хабаадалсажа, баян дээрэ наадан, үетэн нүхэдөө сэнгүүлдэг hэн гэхэ. Наймадахи класс дүүргээд байхадань, эсэгэнь хүбүүнэйнгээ саашанхи харгы зам тухай холуур хаймадан хаража, П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ Улаан-Үдын хүгжэмэй училищида оруулhан байна. Иигэжэ, Бата Бальжинимаев хүгжэм дуунай гуламта руу анха түрүүшынгээ алхам хээ бэлэй.

Хүгжэмэй училищиин дэргэдэ баянай болон бусад ондоо тусхай хэшээлнүүдые шудалhаар байтарнь, hара жэлнүүд үлхэлдэн үнгэрөө hэн. Училищиеэ урагшатай hайнаар дүүргэhэнэй hүүлээр Бата сагаан мүнгэн оройтой Саян уулын хормойдо оршодог Ахын районой Орлик hууринай хүүгэдэй хүгжэмэй hургуулида баянай классай багшаар ажаллажа эхилээ hэн. Эндэ хүдэлжэ байха зуураа, наhанайнгаа нүхэрые оложо, хуби заяагаа холбон, айл бүлэ болоhон юм.

1973 онhоо 1977 он болотор Агын хүүгэдэй хүгжэмэй hургуулиин багшаар хүдэлөө. hүүлээрнь Агын багшанарай училищиин хүгжэмэй багшаар урагшатай hайнаар ажаллажа ябана. Багшанарай училищида ажаллажа байхадаа, Бата Бальжинимаев буряад арадай хүгжэмэй инструментнүүд дээрэ наадаха зохёолнуудые найруулжа эхилhэн юм. Залуу хүгжэмшэн арбаад жэлэй турша соо Агын арадай филармониин хүтэлбэрилэгшөөр хүдэлхэ зуураа, оркестртэйгээ аяар холын Румыни гүрэнөөр, Узбекистанаар, молор hайхан Монгол ороноор, Алайр, Боохоноор, оро үдхэдэг шэмэрүүн хүйтэн хойто зүгэй газар нютагуудаар ябаhан байха. Округ доторнай үнгэргэгдэдэг уран hайханай харалгануудай үедэ «хүгжэмынь Бата Бальжинимаевай» гэhэн үгэнүүдэй соностохонь заншалта болонхой. Залуу хүгжэмшэн округ дотороо соносхогдоhон элдэб конкурснуудта эдэбхитэйгээр хабаададаг юм. Агын Буряадай автономито округой 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан дуунуудай конкурсдо Буряадай республикын мэдээжэ композиторнууд хабаадаа бэлэй. Энэ конкурсдо мүн лэ манай нютагай хүбүүн хабаадалсаа hэн. Округойнгоо уран бэлигтэй поэдүүдэй нэгэн болохо Батажаргал Гармажаповай үгэ дээрэ бэшэгдэhэн «Агамнай» гэжэ дууниинь олоной анхарал татан, үндэр сэгнэлтэдэ хүртэжэ, гурбадахи hууриде гараhан байна. Энэ хадаа хүгжэмшэн Бата Бальжинимаевай бэлиг шадабариин үргэн дэлисые үшөө дахин баталан гэршэлнэ. Дурсагдагша дуун соо хангил шулуун Алхана уулын бооpиhoo Хаан уулын хормой хүрэтэр нэмжыhэн Ага найман эсэгын үргэн тала дайда болон эдир залуу наhанай зол жаргал тухай хэлэгдэнэ. Хүгжэмшэн Бата Бальжинимаев поэт Гармажаповтай арбаад дуунуудые бэшэнхэй.

Гадна манай нютагай ахамад поэдүүд, уран зохёолшод Арсалан Жамбалон, Цыдып Жамбалов, Норпол Очиров гэгшэдэй үгэнүүд дээрэ «Ага тосхон», «Будалан тухай дуун», «Хүдөөгэй үдэшэ» гэхэ мэтэ, хамта дээрээ hайхан аялгатай 20 гаран дуунуудые тэрэ зохёогоо юм. Түрэл нютагаа түүрээн магтаhан хүгжэм, дуу зохёодог Бата Бальжинимаевич Бальжинимаевай гуурhан дороhоо сэдьхэл хүдэлгэмэ зохёолнуудай үшөөш олоор гараха байhандань этигэнэбди.

Б. ДАБАЕВ.

ХҮН ба байгаали

ЭХЭ МЭТЭЭР ЭНХЭРЭЕЛ

Энэ тэмдэглэлэй гаршаг болоһон үгэнүүд һүүлэй хоригушан жэл соо оло дахин хаа хаанагүй дурдагдабашье, байгаалиин баялигые хамгаалгаар бодото байдал дээрээ хэгдэһэн юумэн үсөөн гэхэдэ, алдуу болохогүй. Юуб гэхэдэ, байгаалияа доройтуулгаһаа, бузарлалгаһаа аршалха, хамгаалха талаар тон үсөөн хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдээ. Дээдын зургаануудта олон тоото шиидхэбэринүүд абтаһаншье һаа, тэдэнь олонхи ушарта саарһан дээрээ үлэшэнэ. Би мүнөө Чернобыль, Арал, Байгал тухай бэшэ, харин манай Агын Буряадай автономито округой дэбисхэр дээрэ байгаалиин ямар байдалда байһан тухай һанамжаяа хэлэхэ хүсэлэнтэйб.

Агамнай оройдоо хори мянга арай хүрэхэгүй дүрбэлжэн модо (километр) газартай гэжэ мэдэнэбди. Энэ дэбисхэр дээрэ үни холоһоо манай элинсэг-хулинсаг ажаһуужа, ой модоёо, нуга сабшалангаа, хада уулаяа, гол горхонуудаа, нуур сөөрэмүүдээ, бүхы ан гүрөөлтэйнь ,шубуу шонхортойнь, загаһа нугаһатайнь хамгаалжа, мүнөө үедэ ажаһуужа байгаа маанадта, бүрин бүтэн зандань дамжуулжа үгэһэн гээшэ.

Теэд өөһэдынгөө эгээл ехэ үнэтэй баялиг болохо байгаалияа бүтэн бүрин байлгаха талаар бидэ тон багаар оролдодог байһанаа мэдэрхэ ёһотойбди. Гэмынь урдаа, гэмшэлынь хойноо гэдэгтэл, ой модоёо хайра гамгүйгөөр отолоод ганса түгсэгүүдые үлөөнэбди. Модоной үгы болоходо, оршон тойронхи газарнай нэгэн гэхэдээ хатана, үгышье һаа, намаг болошоно.

Манай округой хойто захын газар Карымай районтой хилэтэй юм. Тэндэ дүрбэн жэлэй саана урдань үзэгдөөгүй ехэ түймэр боложо, ой модон шатаһан, гэмтэһэн юм. Гэхэ зуура, тэндэхи модон шатажа харлаашье һаа, залуу, дунда наһанай хуһан, нарһан, шэнэһэн досоогоо амиды мэндэ үлэһэн гээшэ.

Мүнөө тэндэ юун болоноб? Эндэ һаяшаг Үлэнтын аршаанһаа урагшаа манай округ руу ородог харгыгаар ябаһан хүнүүд иимэ үйлэ хэрэг хараба. Тэндэхи ой модон шатаа, хэрэггүй болоо гээд, тэдэнээ хитадуудта үнэгүйгөөр, эд бараагаар гү, али барилга хэхээр андалдаан болгон үгэһэн байба.

Мүнөө эндэ «Дружба» хюрөөгөөр тэндэхи ой модые хажуураар ногоо сабшадагтал, отолоод, ашаанай машинануудта тээжэ, Дарһанай станци үдэр, һүнигүй зөөнэ. Тэндэһээ түмэр харгыгаар орон нютаг руугаа ябуулна. Энэ «сэбэрлэлгэ» хоёрдохи жэлээ үргэлжэлһөөр.

Үлэнтын аршаанһаа урагшаа нэмжыһэн ойдо зайн галаар хүдэлгэгдэдэг хюрөөнүүд манай Агын газар дайдын ой модо унагаажа эхилээ гү гэһэн асуудалда хэншье хэрюу үгөөгүй. Агын округой байгаалиие хамгаалха Гүрэнэй комитет, лесхозууд ба байгаалиие хамгаалха бусад эмхи зургаануудай тушаалта нюурнууд энээн тухай ямар мэдээ абадаг хаб?

Байгаали тухай хэлэхэ юумэн олон. Агын голые зубшаад харахада, тэрэнэй хайр шулуун харгын үйлэдбэриин ноёдой «оролдолгоор» һүүлэй үедэ иишэ-тиишээ зөөгдэнэ гээшэ. Тиихэдэнь голой хобоо һаба гэмтээгдэжэ, уһанай урасхал аалидана, хороно. Гандаһан зунай үедэ «борбилоогой алхалаад» гарахаар болотороо Ага гүйхэн, нарин болодог.

Жэгшүүритэ энэ ябадалда зэс табигданагүй. Хэтэрхэдээ багахан Шулуутайн голой захын хайр Агаһаа Шэтэ ородог харгын хүүргын хажууһаа абтадаг болонхой. Хажуудахи хадын ташалангые һүрөөтэй болотор малтаад, гэмтээжэ, харгышад шулуу шорой абаа. Энэ хэнэй захиралтаар хэгдээб?

Аргалида нарһан модод булта шахуу отологдоод, гансал нарин шэнэһэд үлөөд, мүнөө энэньшье дууһантажа эхилбэ. Ара-Элеэдэ Дулдаргын леспромхоз далаад оной эхиндэ нилээд ехэ барилга хэхээ модо отолоод ябталжа, саг соонь эдлэнгүй, олон жэлдэ бороо нойтондо, нара һалхинда шанарыень муудхаагаад, һүүлэй һүүлдэ үнэгүйгөөр холо ойрын эздэтэ худалдаха, түлеэншье болгохо баатай болоо һэн.

Хойто-Агын эхиндэ, Табтаанайн дабаанда, Шулуутайда Урда-Агада ба бусад газарта хуһан ойнуудай модон түлеэн болгогдон отологдоходоо, һүүлдэ ямаршье хойшолонтой байхань мэдэгдэнэгүй. Тус асуудал хэншье шэнжэлнэгүй. Ой модые нэгэ захаһаань нүгөө заха хүрэтэрнь юушье үлөөнгүй отолхо гээшэ буруу гэжэ ой модо шэнжэлһэн эрдэмтэд үни хада баталһан юм. Хаана, ямар мододые, хэды шэнэһэн талмай дээрэ отолхоб гэһэн тусгаар гурим зохёогдоно гү? Зохёогдоо һаа, бодото байдал дээрэ зүбөөр тэрэ бэелүүлэгдэнэ гү? Энэ асуудалда харюу баһа хэрэгтэй.

Адаглаад харахада, зарим газарнуудта, жэшээнь, Хойто-Агада, Ага тосхоной зүүн хажуудахи хадануудай үбэр майлануудхалсаржа, шара элһэн толбо һаншагтайнууд боложо байнхай. Ага-Хангилай «Победа» агрофирмын газар дээгүүр ябахада, хараһан тээшээ хэдэн харгы татаатай байдаг. Тэндэхи түб һууринай зүүн тээ гүбөөгэй саана байрлаһан һүнэй фермэ руу трактор, машинануудай субадаг гурбан харгы зэргэлээд зурылдана. Газараа иигэжэ эдлэдэг ажахые «илалта» түйлана гэхын аргагүй.

Орловскын хадын шанаржуулгын комбинат, Хилгэндын хоёр хүндынүүдэй нюрууе баһа абаха танаггүй болотор урбуулаад , тэрэнээ жэгдэлхэ, һэргээхэ талаар юушье хээгүй, хэхэеэ забданашьегүй. Мүн тус үйлэдбэриин фабрикаһаа гараһан уһан Агаһаа Орловск ошодог харгын зүүн талын хонхорто тогтожо, нуур болоод, жэл бүри улам ехэ боложо байдаг. Энэ хэндээ туһатай сүнхөөг бэ? Үбэр Байгал нютагай онсо үзэсхэлэнтэ газарнуудай нэгэн—Хээтэйн агы нүхэн манай округой дэбисхэр дээрэ, Ононой голой урда бэедэ оршодог. Энэ агы хадаа, ганса гоёшоожо, гайхажа хараха газар бэшэ, харин аргалагдажа ядадаг, жэшээнь, амияа хаагдадаг (бронхиальна астма) гэхэ мэтын үбшэнтэниие аргалха газар дорохи лаборатори болгогдохо аргатай. Иимэ эмшэлэлгын газарые харин гүрэнэй эмшэдтэй хамта һаяын жэлнүүдтэ түхеэржэ болохо байгаа. Гэбэшье Хээтэй агыда дүтэ цемент үйлэдбэрилдэг Бооржын гэжэ нэрлэгдэһэн завод бодхоогдожо дүүрэнтээ. Тус нүхэнэй хажууда «арбан хоёрдохи» гэжэ нэрэтэй предприяти бии. Тэндэ хадын-химическэ түүхэй эд абахын тула, тэһэлэлгэнүүд хэгдэнэ. Тиихэдэнь, Хээтэй агы доһолжо, досоо талаһаа ханань, потологынь хэмхэржэ, унаха, һандарха аюулда оронхой.

Хээтэй агые абархын тула һүүлэй жэлнүүдтэ манай областьсоо ниитын хүдэлөөн дэлгэрээ. Теэд энэ оролдолгонь аша үрэтэй байгаагүй. Юуб гэхэдэ, захиргаанай газарай ноёд һайд өөһэдынгөө һанагшаар завод барижа, цемент үйлэдбэрилхэ гэһэн зорилгоёо бэелүүлнэ.

Гэхэтэй хамта, ехэ хүсэтэй тэһэлэлгэ хэнгүй цементдэ ородог түүхэй эд газар дороһоо малтажа абаха арга бии. Хэрбээ Хээтэй агыгаа һандаруулжа алдабал, манай округ, бидэ бултадаа тусгаар ехэ, эрьешэгүй гарза өөһэдөө ушаруулха байһанаа мэдэрхээр болоо. Тиимэһээ нютагайнгаа энэ шухаг барилгые хамгаалхын тула, арад зонойнгоо һанаа ,сошордолго үргэхэ, бурууушаалга соносхохо байгаа. Тиихэдэ, арадай депутадуудай окружной Совет байгаалияа хамгаалгаар тусгаар Хуули баталан абажа, бэелүүлхэ ёһотой.

СССР-эй болон РСФСР-эй Верховно Соведууд, ороной автономито округууд гээшэ ажаһуужа байһан газар дэбисхэр дээрэхи бүхы юумэнүүдэй эзэд байха гэһэн тусгаар Хуули һаядаа абаха ёһотой гэжэ хүлеэгдэнэ. Тиигэбэл, бидэ, агынхид, бүхы баялигаа, тэрэ тоодо байгаалияа, тоо бүридхэлдэ абажа ,үнэхөөрөө тэдэнэй эзэд боложо, гамтайгаар, ухаансараар эдлэдэг, арьбадхадаг болохо байгаабди.

Тиимэһээ тойроод байһан оршонoo, байгаалияа үдэр бүри шэнээр хаража, нюдэнэй сэсэгы мэтэ хамгаалдаг болоёл.

Б. РАБДАНО.

Ага тосхон.

ХУУЛИИН ЁҺООР ХАРЮУСАХА ЁҺОТОЙ

Республика дотор хаа хаанагүй ган гасуур боложо, эндэ тэндэ түймэр олоор ушарна. Шэнжэлжэ үзэхэдэ, һүүлшын жэлнүүдтэ түймэрэй болоһон ушар республика дотор олошорһон байна.

Байгша оной хабар республикын түймэр сарагшад 250 түймэр унтараагаа. Галай шанга дүлэндэ 156 байшан, малай 249 тонно тэжээл, 16 хүдөө ажахын техникэ, 778 толгой мал шатажа хосорһон байха юм. Дүн хамта хэдэн зуугаад мянган түхэригэй гай гарза хэгдээ гээшэ. Үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, түймэрэй тоо 25 процентээр олон болоо. Харин гай гарзань 56 процентээр дээшэлһэн байха юм.

Хабартаа хагда, бог шорой галдагдадаг, харин тэрэнь дүжэржэ, түймэр болоно. Эндэһээ уламжалан арадай ажахыда, оршон тойронхи байгаалида аргагүй ехэ хохидол ушаруулагдана гээшэ. Олонхи ушарта ажахынуудай, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, түмэр замай хүдэлмэрилэгшэд, ажахынуудай малшад, луговодууд, саад ургуулагшадай гэмээр болоно.

Байгша оной мартын 23-да Хориин РСУ-гай мастер В. И. Сарычев хагда галдажа байһаар, Хүлэй совхозой 569 центнер үбһэ галдажархёо һэн. Иимэрхүү ушарнууд олон. һүүлшын гурбан һара соо республика дотор, хагда галдаһанһаа 100 түймэр боложо, 180 мянган түхэригэй хохидол хэгдээ. Энэнь республика дотор болоһон бүхы түймэрнүүдэй 40 процентнь болоно. Олонхи ушарта түймэрэй аюулһаа һэргылхэ дүримые сахидаггүй дээрэһээ галай аюул олошорно.

Түймэрэй аюулһаа һэргылхэ, хамгаалха таһагай хүдэлмэрилэгшэд Кабанскын районой ажахынуудаар ябажа, шалгалта хэһэн байна. Байкальска ОПХ-гай (директорынь Н. И. Шолин) объектнүүд түймэр унтарааха зэр зэмсэгүүдээр хангагдаагүй, малайнь байранууд соохи зайн галай утаһанууд буруу холбогдоһон, малайнь байшангай оршон тойронхи галай аюулда орожо боломоор бог шорой шохойһоо эхилээд, хүсэд эдигдээгүй тэжээлэй үлэгдэлһээ сэбэрлэгдээгүй гэжэ элирүүлэгдээ. Гадна һүниин харуулшадые ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд шалган хинанагүй, түймэр унтарааха автомашина сүүдхын туршада дежурланагүй.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1985 оной ноябриин 4-нэй тогтоолой ёһоо, ажахынуудай тэжээл үйлэдбэрилдэг цех малай байраһаа амяарлагдаха, түймэр унтарааха уһа хэхэ түхеэрэлгэнүүд бэлдэгдэхэ ёһотой байгаа. Зүгөөр тиимэ юумэнүүдые дүтэ наашашье олохогүйт.

Тресковой совхоздо (директорынь А. А. Бусовиков) мүн лэ иимэрхүү байдалтай ушараа һэмди. Түймэр сараха машина ондоо хүдэлмэридэ хэрэглэгдэнэ. Совхозой түбтэ, гүрэнэй комиссиин шалгалтагүйгөөр шэнэ гараж тушаагдаад, ашаглагдажа эхилээ. Байгша ондо тус совхоздо 3 түймэр дүжэржэ, 16876 түхэригэй гарза хохидол ушаруулһан байха юм. Таракановка һууринда апрелиин 21-дэ техникэ хадагалдаг гараж шаташоо һэн. Эндэ һүниин харуулшаниие табидаггүй байгаа. Харин энэ уялгануудые дүүргэдэг кочегар В. Т. Отто һогтуу байгаа гэжэ элирээ.

Мухар-Шэбэрэй районой Суулгын совхозой 3-дахи отделениин хонидой байра, апрелиин 8-да дууһан шаташаһан байха юм.

Түймэрэй аюулһаа һэргылхэ хэрэгтэ хайхарамжагүйгөөр хандадаг ажахыда илангаяа олоор гал түймэр соробхилно гэжэ мэдээсэл гэршэлнэ. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд бэеэ сагааруулхын түлөө элдэб эсын шалтагаануудые бэдэрдэг, дурдадаг юм. Ушар тиимэһээ түймэрэй аюулгүйе сахиха дүримдэ хайхарамжагүйгөөр хандадаг зондо 1988 оной ноябриин 21-нэй РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ һануулая. «Түймэрэй аюулгүйе сахиха харюусалгата хүдэлмэрилэгшэдэй, түймэрэй аюулһаа һэргылхэ хэмжээнүүдые саг соонь абаагүй дээрэһээ, түймэрэй дүжэрөө һаань, харюусалгата нюурнууд 3 жэл болотор эрхэеэ хаһагдаха юм, үгышье һаа, заһан залаpуулгын хүдэлмэридэ 2 жэл ябаха болоно. Хэрбээ түймэрэй аюулдэ хүнүүдэй наһа бараа һаа гү, али ехэ гай гарзада ороһон байгаа һаа, 5 жэлээр эрхэеэ хаһагдаха ёһотой, хл юм».

РСФСР-эй ЦК-гай 150-дахи статья соо иигэжэ бэшээтэй: «Зайн галаар хүдэлгэгдэдэг түхеэрэлгэнүүдтэ, түргэн дүрэдэг бодосуудта, галда хайхарамжагүйгөөр хандажа, түймэр табижа, ажалшагай эд бараа шатааһан гэмтэд 3 жэлээр эрхэеэ хаһагдахэ, үгышье һаа, заһан залаpуулха хүдэлмэридэ 2 жэл болотор ябаха болоно».

Республика дотор энэ статьягай ёһоор, түймэрэй аюулһаа хамгаалха дүримые эбдэһэн зарим харюусалгата хүдэлмэрилэгшэдтэ уголовно хэрэг эхилээд, мүрдэлгэ ябажа байнхай.

Зарим ажалшад байгша ондо эдэ эрилтэнүүд дэн эрид шанга гэжэ һанажа болохо. Теэд хэды болотор зэмэтэй зон зэмээ амсангүй ябаха юм? Харин түймэрэй гал үсөөрхэһөө байтагай улам олоор соробхилжо үргэлжэлһөөр бшуу.

А. АНДРЕЕВ,
Буряадай АССР-эй түймэр сараха таһагай хүдэлмэрилэгшэ.

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй 46-дахи чемпионат

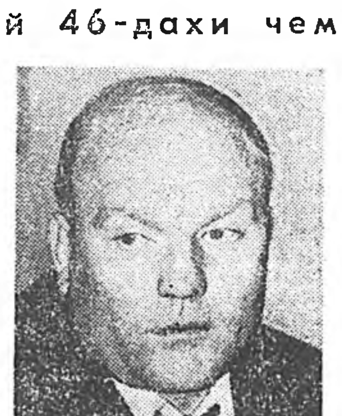

МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ ҺАНАМЖАНУУД

• • •

1972 ондо Мюнхендэ болоһон Олимпиин наадануудые нээлгын парад дээрэ Совет ороной суглуулагдамал командын тугые суута совет барилдаашан Александр Медведь барижа ябаа һэн. Тиин эндэ 34-тэй атлет гурбадахяа Олимпиин наадануудай чемпион болоо бэлэй. Гадна тэрэ дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ 7 дахин чемпион болоһон, Европын болон СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ оло дахин шалгарһан намтартай. Александр Медведь Украинада леснигэй бүлэдэ түрэһэн юм. Бага наһанһаа хойшо хара ажал хэһэн байгаа.

Мүнөө Александр Васильевич Минскын радиотехническэ институдай физическэ хүмүүжүүлгын кафедрые даагшаар хүдэлдэг, доцент юм. Тэрэ СССР-эй спортын габьяата мастер, СССР-эй габьяата тренер, уласхоорондын категориин судья болоно. А. В. Медведь Ленинэй, Ажалай Улаан Тугай болон «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденуудаар шагнагданхай.

Профсоюзуудай спортын бүлгэмэй тренер **А. В. Медведь** СССР-эй 46-дахи чемпионат тухай иигэжэ хөөрэнэ:

— Энэ жэлэй мүрысөөндэ үндэр нэрэ зэргэтэй хэдэн барилдаашад хабаадабагүй. Эдэмнэй хэд бэ гэбэл, Гнел Меджлумян, Владимир Тогузов, В. Казибеков, Сергей Оганесян болон бусад мүн. Гэбэшье би хүндэ шэгнүүртэй барилдаашадта гол анхаралаа хандуулааб. Юундэб гэхэдэ, манай ороной барилдаашад хүндэшэг болон хүндэ шэгнүүрнүүдтэ һая болотор дээрээ ахагүй байһан юм. Зүгөөр һүүлэй жэлнүүдтэ 100 болон 130 килограмм хүрэтэр шэгнүүрнүүдтэ дэлхэй дээрэ бэлигтэй бэрхэ атледүүд урган гаража, заримдаа манай спортсменүүдтэ хэргы үгэхэеэ болижо байна. Энэнэй тула урдынгаа нэрэ хүндые һэргээхын тула бидэ бэлигтэй бэрхэ эдир спортсменүүдые шэлэжэ олоод, зүб мүрөөр һурган хүмүүжүүлхэ ёһотойбди.

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй суглуулагдамал командын ахамад тренер, СССР-эй спортын габьяата мастер, СССР-эй габьяата тренер, уласхоорондын категориин судья Иван Степанович Ярыгин Олимпиин наадануудай хоёр дахин чемпион, дэлхэйн, Европын болон СССР-эй оло дахин чемпион, уласхоорондын ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ шалгарһан намтартай юм.

СССР-эй чемпионадай түгэсхэлдэ **И. С. Ярыгинтай** уулзахадамнай, һанамжануудаа хубаалдаба:

— СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн яһала һайнаар, һонирхолтойгоор үнгэрбэ. Нёдондо жэлэй чемпионууд сооһоо оройдоол нэгэ хүн, тусхайлбал, Арсен Фадзаев нэрэ зэргээ хамгаалжа шадаа. Бусад шэгнүүрнүүдтэ шэнэ чемпионууд тодорбо. Залуушуул һайн талаяа харуулаа. Гэбэшье шэнэ чемпионууд тактическа алдуу гаргана, тон хүшэр бэрхэшээлтэй байдалай тохёолдоходо, зүрхэ сэдьхэлээ ехээр хүдэлжэ, бүхы арга хабаяа гаргажа шаданагүй.

Мүрысөөн шэнэ дүримөөр үнгэргэгдөө. Тиигэжэ түгэсхэлэй нааданда хабаадагшад «хэрээһэлэн» гэхэ гү, али нэгэдэхи бүлэгтэ илагша хоёрдохи бүлэгтэ хоёрдохи һуури эзэлэгшэтэй тулалдана. Энэнь бүхы бэрхэ спортсменүүдэй хоорондоо уулзаха арга олгоно гэжэ һананабди.

Гадна энэ жэлэй чемпионат манай спортын бүлгэмүүдэй суглуулагдамал командануудай һорилго бэлэдхэлдэ ушаржа байһан дутуу дунданууды элирүүлбэ. Энээниие хамтаараа усадхаха ёһотойбди.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр дэлхэйн чемпионадта, мүн һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлэй наадануудта хабаадаха командануудбүридүүлэгдэхэ. Судьянарай шиидхэбэринүүд заримдаа хангалтагүй байба. Энэ жэлдэ танай республикын барилдаашад һайнаар мүрысөө. Энэ амжалтаяа арьбадхаха арга боломжонууд Буряад орондо бии гэжэ һананаб.

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй федерациин түрүүлэгшэ — СССР-эй спортын мастер, СССР-эй габьяата тренер, уласхоорондын категориин судья **Виктор Иванович Борисовтай** хөөрэлдэхэдэмнай, иигэжэ мэдүүлбэ:

— Би Буряад оронтой үни холоһоо хойшо нягта холбоотойб. Ушарынь гэхэдэ, 1962 ондо ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь байһан Сергей Иванов ВЛКСМ-эй ЦК-да хонходожо, республика дотор һаял хада хүгжөөгдэжэ эхилһэн дүрэ буляалдалгын барилдаае хүгжөөхэ зорилготойгоор тренерые эриһэн байгаа. Тиихэдэнь ВЛКСМ-эй ЦК-да намайе дуудажа, Буряад орондо хүдэлхыемни дурадхаа һэн.

1963 ондо дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй арадуудай Спартакиадада хабаадахадаа, шанда хүртөө һэм. Хойто жэлынь Буряадай АССР-эй барилдаашад хүдөөгэй спортсменүүдэй дунда СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө Казань хотодо үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлжэ, Н. Ивахинов, В. Халтанов, В. Гармаев, С. Зандаев, А. Михеев, Н. Лаврентьев гэгшэд СССР-эй спортын мастерай норматив дүүргээ бэлэй.

Би хоёрдохи жэлээ СССР-эй дүрэ буляалдалгын барилдаанай федерациин түрүүлэгшээр хүдэлнэб. Мүнөө бидэ ажахын тоосоондо, өөһэдынгөө олоһон мүнгөөр өөһэдыгөө хангалгада орожо байнабди.

Мүрысөөнэй үедэ федерациин президиумэй үргэдхэгдэмэл заседани болобо. Уласхоорондын харилсаанууд тогтоогдохо, ерэхэ жэлэй календарь зохёогдоо.

Танай барилдаашадта тусхай бааза хэрэгтэй.

Гансал ажал ябуулгын бэшэ, харин түрэл гаралайшье талаар Буряад оронтой нягта холбоотой хүм. Буряад һамгатайб. 22-той Витя хүбүүмнай МВТУ-да, 15-тай Аня басагамнай 9-дэхи класста һурадаг...

Б-М. ЖИГЖИТОВ хөөрэлдөө хэбэ.

Спорт Спорт

Республикын хүдөөгэй спортын зунай V нааданууд

ЁҺОТОЙ ШАЛГАЛТЫН ҺАЙНДЭР

Байгша оной июниин 22-һоо 24 болотор Баргажанай районой хэдэн һууриин тосхонуудта республикымнай колхоз, совхозуудай таряашад, малшад сугларжа, хүдөөгэй спортын зунай табадахи наадануудые үнгэргэхэнь гээшэ.

Жэл бүри республика дотор үнгэргэгдэдэг болоһон занашалта наадануудые үнгэргэхэ эмхидхэлэй комитет зунай эдэ мүрысөөнүүдтэ спортын ямар зүйлнүүдые оруулха тухай зүбшэн хэлсэһэн, мүрысөөнэй ахамад судьягаар, Буряадай АССР-эй физкультура болон спортын гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ В. П. Кондаковые томилһон байна.

Һүүлэй хэдэн үдэрэй туршада хүдөө нютагуудта спортын зунай зүйлнүүдээр бага наадануудүнгэргэгдэжэ, район бүхэнэй суглуулагдамал команданууд бүридхэгдэжэ эхилэнхэй.

— Хүдөөгэй спортын зунай наадануудай программада гиир үргэлгэ, буряад барилдаан, һур харбаан, волейбол, футбол, городки шэдэлгэ, хүнгэн атлетикэ, аргамжа таталга, сэрэгэй (ябууд дундаа сагаалса мэргэлхэ) урилдаан, эстафетэ дамжуулга, ритмическэ гимнастика, велосипедээр урилдаан оруулагданхай,—гэжэ Владимир Петрович хөөрэнэ.

Буряад барилдаанай командын бүридэлдэ дүрбэн бүхэ оруулагдажа, 60, 70, 80, 82-һоо дээшэ шэгнүүртэ бусад командын гэшүүдтэй барилдаха болоно. Гиир үргэлгөөр болохо мүрысөөндэ 5 спортсменһээ бүридэһэн команда 60, 70, 80, 90, мүн дээшэ килограммай шэгнүүрнүүдтэ өөһэд өөһэдынгөө бэлиг, хүсэ шадал туршалсаха болоно. Мүн һур харбалгаар үнгэргэгдэхэ мүрысөөндэ хоёр эхэнэр, хоёр эрэшүүл командын бүридэлдэ оруулагдаха юм. Волейбол, футболой наадануудта 8—13 спортсмен, хүнгэн атлетикын мүрысөөндэ 8 эхэнэр, 8 эрэшүүл, аргамжа таталгаар үнгэргэгдэхэ нааданда 10 хүн, городки шэдэлгээр, эстафетэ дамжуулгын урилдаанда 3—5 хүнһөө команда бүридхэхэ юм.

Ритмическэ гимнастикын нааданда район бүхэнэй команда 5 хүнһөө бүридэнэ. Мүрысөөндэ хабаадагшад 5—7 минутын туршада үглөөгүүр үнгэргэгдэдэг гимнастикын упражнени гүйсэдхэхэ болоно. Тиихэдэ сэрэгэй гуримаар үнгэргэгдэхэ мүрысөөндэ гурбан эрэшүүл, хоёр эхэнэр хабаадалсажа, тус тустаа 3000 ба 1500 метрэй зайнуудта урилдахадаа, зуурандаа хэдэн һомоор сагаалса мэргэлхэ ёһотой.

— Байгша ондо үнгэргэгдэхэеэ байһан хүдөөгэй спортын зунай табадахи наадануудай программада велосипедээр урилдаан түрүүшынхиеэ хараалагданхай. Район бүриһөө хоёр эрэшүүл, нэгэ эхэнэр командын бүридэлдэ оруулагдаха юм. Эрэшүүл—10—15, эхэнэрнүүд 5—10 километрэй зайнуудта түрүү һуури эзэлхын түлөө урилдаха болоно,—гэжэ В. П. Кондаков хөөрэнэ.

Ехэ мүрысөөндэ хабаадагшад районой дүрбэн нютагуудта тараад, наадануудаа үнгэргэхэ юм. Жэшээнь, буряад барилдаан Баян-Гол (Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз) һууринай барилдаашадай һаруул зал соо болохо. Харин Уланай колхозой, Баргажанай-Адаг поселогой стадионууд дээрэ һур харбалгаар, футболоор түрүү һуури эзэлхын түлөө наадануудболохоор хараалагдана. Спортын бусад зүйлнүүдээр үнгэргэгдэхэ наадануудрайоной түб—Баргажан тосхоной «Дружба» стадион дээрэ үнгэргэгдэхээр хараалагдаһан байха юм. Наадануудай түрүүшын мүрысөөнүүд июниин 22-һоо эхилхэ.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

СПОРТЛОТО

1990 оной июниин 10-да үнгэргэгдэһэн 23-дахи тиражай дүнгүүдые «Союзспортлото» нэгэдэл согсолбо.

«45-һаа 6-ень тааха спортлото»: 1.385.642 билет оробо. Зургаан номер хэншье таабагүй, табан номер (24 карточка) таагшад—1.858 түхэриг, дүрбэн номер (1.236 карточка) тааһан хүнүүд—50 түхэриг, гурбан номер (25.362 карточка) таагшад 4 түхэриг абаха байна.

«36-һаа 5-ень тааха спортлото»: 14.405.386 билет оробо. Табан номер (15 карточка) тааһан хүнүүд—10.000 түхэриг, дүрбэн номер (2.280 карточка) таагшад—310 түхэриг, гурбан номер (108.609 карточка) тааһан хүнүүд 12 түхэриг абаха.

23-дахи тиражай биледүүдээр, 14-дэхиһөө 23-дахи тираж хүрэтэр хэбаадаһан 10 тиражай биледүүдээр шүүбэринүүд июниин 30-һаа 1990 оной июлиин 30 болотор түлэгдэхэ.

(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Россин партийна конференци тухай информационно мэдээсэл газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанай нээлтэ дээрэ тунхаглагдаба. Конференци дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, КПСС-эй ЦК-гай Россин бюрогой Түрүүлэгшэ Михаил Сергеевич Горбачёв «Россин ба бүхы ороной хуби заяанай түлөө харюусалгатайгаар» гэһэн асуудалаар элидхэл хэбэ.

Россин коммунистнуудай конференцидэ «Правда Бурятии» газетэһээ хабаадажа байһан журналистка Светлана Селиварын репортаж номерой нэгэдэхи хуудаһанда байха. «Пэртида боложо байгаа хубилалтын бүри эршэдэхэ үедэ конференци хүдэлмэрөө эхилбэ. Ушар иимэһээ ороноймнай үргэн ниитэ конференциин ажал хэрэгүүдэй ямараар ябажа байһан тухай гүйсэд мэдэжэ абахые хүсэнэ. Ардата засаг үгэхэ талаар манай орондо горитой хүдэлмэри ябуулагдаа. Бүхы засаг түрые партида үгэхэ гээшэ тон бодомжогүй ябадал гэжэ хүн бүхэн энээниие ойлгодог болоо. Ороной экономическа тулюур байдалда оролго энээнһээ шалтагтай гэжэ конференциин делегадууд тоолоно гэжэ автор бэшэнэ.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута», 9.30—Эрдэмэй һонин. 10.15—Футболоор дэлхэйн чемпионат, Бразилиин ба Шотландиин суглуулагдамал команданууд. 11.15—«Война»—6 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. 13.30—Время. (14.10 хүрэтэр). 17.30—Время. 18.00—Футболоор дэлхэйн чемпионат. Бразилиин ба Шотландиин суглуулагдамал команданууд. 20.15—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда» гэһэн дамжуулгын хабсаргалта. 21.50—«Война»—6 серитэй уран һайханай фильм. 5-дахи сери. 23.00—Время. 23.30—Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ уласхоорондын IX конкурс дээрэ. 24.00—Хабартаа Вензэдэ. И. Штраус. 00.30—Шэнэ һонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Футболоор дэлхэйн чемпионат. Швециин ба Коста-Рикын суглуулагдамал команданууд. 10.15—«Долгая память»—үхибүүдтэ фильм. 1-дэхи сери. 11.20—«Үхибүүдтэ ангуудай гүлгэд тухай». УЛААН-ҮДЭ. 18.00—Шэнэ һонин (буряадаар). 18.20—«Уулзалта». Этигэл найдалай телефон. 18.40—Мухар-Шэбэрэй районой Хушуун-Үзүүр тосхоной ажаһуугшад тухай хөөрөөн. 19.40—Байгал. 20.00—«Парти ба общество». 20.45—10-дахи ба 15-дахи СПТУ-нуудай соносхолнууд. МОСКВА. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—Россин партийна конференци дээрэ. 23.45—Футболоор дэлхэйн чемпионат. Бельгиин ба Испаниин суглуулагдамал команданууд. һүүлээрнь—Россин партийна конференци дээрэ.

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
Гастроли Красноярского театра музыкальной комедии. День рождения кота Леопольда — в 10, Летучая мышь — в 19.

«Дружба»
Мультфильмы — в 10, Лошади в океане — в 14, 18-10, Замужем за мафией — в 12, 16, 20, 21-50.

«Прогресс»
Красный зал — «Авария» — дочь мента — в 10, 12, 14, Приключения гайдука Ангела — в 16, 17-40, 19-20, 21. Зеленый зал — Мультфильмы — в 10, Без единой улики — в 12-10, 14-20, 16-30, 18-40, 20-50.

«Октябрь»
13-я невеста принца — в 9-40, 15, Лошади в океане — в 11-10 (удл.), 13-20, 16-30, 18-10 (удл.), 20-10, 21-40.

«Восток»
Да здравствует Сервац! — в 15-30, В городе Сочи — темные ночи (2 серии) — в 18, 21.

«Байкал»
На пути в катангу — в 18-30, 20-30.

«Аршан»
Тандем — в 19, 21.

Редактор Р. Б. ГАРМАЕВ.

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62. отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21. 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79. п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77. вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографии Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Н-03527

Заказ № 142.